

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Lenka Havrlantová

V. ročník – prezenční studium

Obor: Pedagogika – sociální práce

FUNKCE ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE NA STŘEDNÍCH
ŠKOLÁCH VE MĚSTĚ OPAVA

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené pramenů, literatury a internetových zdrojů.

V Olomouci dne 5.4.2010

.....

Děkuji doc. PhDr. Jitce Skopalové, Ph.D. za odborné vedení, za rady a pomoc při zpracování diplomové práce. Taktéž děkuji Mgr. Stanislavě Tettauerové, učitelce a školnímu metodikovi prevence na Vyšší odborné a hotelové škole, za konzultace a veliký přínos a všem metodikům prevence na středních školách ve městě Opava, s nimiž jsem prováděla rozhovor k mému průzkumu.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže v ČR	7
2. Prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR.....	13
2.1 Primární prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR	14
2.2 Organizační systém primární prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR.....	15
2.3 Cílové skupiny primární prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR.....	16
2.4 Instituce v systému prevence a jejich funkce v resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR.....	18
3. Školní metodik prevence	21
3.1 Předpoklady pro funkci metodika prevence	21
3.2 Náplň práce školního metodika prevence	23
3.3 Dokumentace školního metodika prevence	25
3.4 Školní metodik prevence a jeho práce s žákem a třídou	29
3.5 Školní metodik prevence a jeho komunikace s rodinou žáka	34
3.7 Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012.....	40
4. Výzkumné šetření se školními metodiky prevence	43
Rozhovor	50
Shrnutí.....	60
Závěr.....	62
Použitá literatura a prameny	64
Seznam příloh:.....	66

Úvod

Problematika sociálně patologických jevů u dětí a mládeže je problematikou neustále se řešící a dle mého názoru čím dál více aktuální. Abychom tomu jako společnost zabránili, nebo abychom se alespoň pokusili o minimalizaci těchto jevů, napomáhá tomuto a plní nezaměnitelnou a důležitou roli prevence. Protože škola, coby výchovná instituce, hraje u prevence sociálně patologických jevů dětí a mládeže velmi důležitou roli, zvolila jsem si oblast prevence ve školství jako stěžejní pro téma, kterým se v mé diplomové práci budu zabývat. Mladého člověka po ukončení základního vzdělání čeká spousta změn, z tohoto důvodu jsem si zvolila střední školy. Seznámení se s novým prostředím, novou školou, třídou, spousta nástrah v podobě neuposlechnutí, pokoušení, vyzkoušení něčeho nového. Jistě, že se student nemusí ubírat cestou negativního postoje, agresivity apod., ale může se to stát. Pokud dojde k problému, nebo k situaci, kdy žák nebo student potřebuje pomoc, nastupuje učitel, který má v kompetenci funkci školního metodika prevence. Touto funkcí se v mé práci zabývám, protože mne velice zaujala, je to funkce, která má dle mého budoucnost.

V teoretické části mé diplomové práce začínám výčtem nejvíce se vyskytujících sociálně patologických jevů na školách. Navazuji prevencí v rámci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, zabývám se institucemi, které tam patří a cílovými skupinami, kterých se prevence týká. V další kapitole se již věnuji školnímu metodikovi prevence, protože za cíl mé teoretické části jsem si zvolila získat ucelený přehled o předpokladech pro tuto funkci, zmiňuji se o náplni jeho práce a dokumentaci, kterou musí školní metodik prevence vykazovat. Protože je ale učitel s touto funkcí především praktik, nechtěla jsem opomenout ani jeho práci se třídou, žákem, jeho spolupráci s pedagogy kolem něj a také s rodiči, kteří plní v rámci prevence společensky nežádoucích jevů nezaměnitelnou a nejdůležitější funkci vychovatelů. Než přejdu k samotnému výzkumu zmiňuji přehled Strategie prevence rizikových projevů chování na rok 2009 – 2012.

Praktickou část provádím formou rozhovoru se školními metodiky prevence. Cílem této části pro mne bylo podložit mou teorii zmapováním školního metodika prevence a jeho práce na středních školách ve městě Opava. Zjistit rozdíly ve výskytu rizikového chování na jednotlivých školách, s ohledem na odlišná zaměření jednotlivých škol. Zajímám se také o rozdíly mezi školou s větším podílem dívek na

škole nebo s větším podílem chlapců. V rozhovorech se školními metodiky prevence záměrně uvádím několik typů otázek různých oblastí, abych se dozvěděla co nejvíce informací o situaci prevence na škole.

Cílem mé diplomové práce je do hloubky poznat funkci školního metodika prevence na střední škole z hlediska legislativy, seznámit se s jeho prací, zkušenostmi a jeho vlastními názory.

1. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže v ČR

Než přejdu k samotné prevenci ve školství, kterou se chci v mé práci zabývat, popíšu jevy, kterých se prevence týká, tedy sociálně patologické jevy objevující se nejčastěji na středních školách. V současné době pro společensky nežádoucí chování používáme termín rizikové chování, jelikož se ale pojem sociálně patologické jevy vyskytuje v legislativních dokumentech, je třeba jej brát na vědomí.

„Rizikovým chováním rozumíme takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.“¹

Výčet nejčastěji se vyskytujícího rizikového chování, popřípadě sociálně patologických jevů jsem použila od Tyšera, který jevy zmiňuje ve své knize o Školním metodikovi prevence. Jedná se o drogové závislosti, alkoholismus a kouření, kriminalita a delikvence, patologické hráčství, záškoláctví, šikanování, násilí, bulimie a anorexie, xenofobie, rasismus a antisemitismus.

Šikana a násilí

Odborník na šikanu Kolář zmiňuje: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.“²

¹ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

² KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování : Cesta k zastavení epidemie šikanování na školách*. Dominik Dvořák; Předmluvu napsal Bohumil Stejskal. 2. vyd. Praha : Portál, 2005.

U šikanování bych se zastavila a popsala též kyberšikanu, což je dle mého v současné době nejčastěji se vyskytující forma šikany a také patří k největším hrozbám. V časopisu *Prevence* se o kyberšikaně zmiňuje Duchoňová.

Kyberšikana

Kyberšikana (taktéž kybernetická šikana, počítačová šikana či cyber bullying, online bullying) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy a podobně. Řada jejich projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Její nejobvyklejší projevy představuje zaslání obtěžujících, urážejících či útočných mailů a SMS, vytváření stránek a blogů ponižujících ostatní (nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a rozeslání mezi známé dotyčného, popřípadě vystavení na internetu), případně může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany. Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná – pokud se spojí s nějakou velmi ponižující situací, takovéto zveřejnění ponižujících materiálů pro obrovské množství lidí (které nejde vzít zpátky) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad.³

K sociálně patologickým jevům, které se u mládeže objevují se řadí i některé druhy závislostí, zejména pak alkohol, kouření, patologické hráčství nebo drogy. Problematiku těchto závislostí výborně popisuje Vykopalová.

Alkohol

Alkohol se řadí mezi nejčastěji užívanou psychotropní látku, která způsobuje útlum a intoxikaci centrálního nervového systému. Alkohol je společností poměrně dost tolerován, je to dáno i tím, že plní několik nezávislých funkcí, je brán jako součást jídla, přispívá k soužití se společností a hlavně, což je pro některé jedince v dnešní době nejvíce prospěšné, snižuje úzkost.⁴

Drogová závislost

Drogový problém má hluboké historické a společenské kořeny. Za drogu je možno považovat jakoukoliv látku, která může vyvolávat psychotropní účinky, tedy může ovlivňovat prožívání člověka a působit na jeho psychiku a vyvolat závislost. Podle míry rizika vzniku závislosti se drogy dělí na měkké a tvrdé a podle legalizace užívání na legální a nelegální.

³ DUCHOŇOVÁ, Irena. Kyberšikana - fenomén dnešní doby. *Prevence*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 4-7.

⁴ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001.

Příkladem nelegálních drog jsou například produkty konopí, příkladem legálních drog lehkých je například káva, tabák, čaj. Situace v oblasti drog a mládeže je v České republice velmi aktuální téma, dle mého názoru, je to dáno velkou dostupností nelegálních lehkých drog, také tomu společnost nechce nějak razantně zabránit, kromě prevence na školách, takže se nelze divit, že se situace nezlepšuje.⁵

Patologické hráčství (gamblerství)

Ačkoliv patologické hráčství není závislost, se závislostí toho má hodně společného. Za gamblerství lze považovat chování, které vykazuje určité znaky chování při hraní. Hráčské epizody se vyskytují dvakrát a vícekrát v průběhu roku, které pro hráče neznamenaají žádný zisk, ale naopak pokračují i přes utrpené ztráty a narušené sociální vazby v rodině, hráč není schopen svou vůlí hráčství zastavit.⁶

O kouření se mi líbí články z časopisu Prevence. Jeden napsal sám školní metodik prevence z Vyšší odborné a hotelové školy v Opavě.

Kouření

Při kouření tabáku se do těla dostává obrovské množství různých chemických látek, jednou z nich je nikotin, na který si postupem času tělo vytváří závislost. Nikotin je psychotropní látka, která v mozku ovlivňuje náladu, pozornost a výkonnost. V malém množství povzbuzuje, ve větším tlumí.⁷

Jedním z problémů kouření u mládeže je nedostatek informací a také to, že nejsou dostatečně motivováni k zanechání kouření. Pokud mladiství experimentují s cigaretami a začínají s kouřením, měli by vědět, co si tím vlastně způsobují, jaké vlivy na zdraví a psychiku kouření má.⁸

K dalšímu jevu, vyskytujícímu se na školách často, se vyjadřuje Kašpárková.

Záškoláctví

„Záškoláctví bývá popisováno jako forma absentérství, kdy se žák úmyslně bez jakéhokoli důvodu neúčastní výuky.“⁹

⁵ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. 154 s., s. 64-65.

⁶ Tamtéž, s. 88.

⁷ KRIEHOVÁ, Magdaléna. Kouření dětí - aktivity a témata k diskusi o kouření. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 6, s. 16-17.

⁸ TETTAUEROVÁ, Stanislava. Kouření dětí a možnosti prevence. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 8, s. 15-17.

⁹ KAŠPÁRKOVÁ, Svatava. *Pedagogická diagnostika třídy a žáka*. 1. vyd. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009.

Následující jevy, jako je anorexie a bulimie, kriminalita a delikvence, popisují dle Vykopalové.

Mentální anorexie a mentální bulimie

Obě tyto poruchy jsou patologické. Jde o poruchy příjmu potravy, mají aspekty somatické, psychologické, sociální, postihují daného jedince i jeho rodinu. Poruchy příjmu potravy a jídelních návyků jsou stále předmětem vztahu moderního stylu života a představami o fyzické výkonnosti a dokonalosti, která se neshoduje s obezitou. Nejvíce ohroženy jsou ženy a dívky. Prameny uvádějí zvyšující se počet tohoto onemocnění především u mládeže. Zejména u dospívajících dívek mohou tyto problémy způsobit sociální izolaci, neboť mnoho času věnují problémům s jídlem a jeho řešením.¹⁰

Kriminalita a delikvence

Rostoucí kriminalita u dětí a mládeže je celosvětovým problémem. Toto patologické chování je vysvětlováno působením celé řady vlivů, jak rodiny, tak především vrstevnických skupin. Zjistit příčiny jevu je velice složité. Mezi nejdůležitější patří genetické vloh, které již byly mnohokrát zkoumány. U jiných dětí se může jednat o *syndrom hyperaktivity* popřípadě o *lehkou mozkovou dysfunkci*. Například problém hyperaktivity je spojen s adaptací na společenské prostředí, projevem nespokojenosti je pak agresivita, záchvaty vzteku nebo snížené sebehodnocení. Delikventní chování je považováno za asociální chování a je to pojem, který se uvádí u dětí a mladistvých, může mít i právní důsledky. Hodnotí se především jako mírnější forma mravních porušení, označovaných někdy jako přestupky, které mohou mít opakující se povahu. Podobně jako kriminalita vychází z poznávacích procesů, inteligence a osobnostních faktorů.¹¹

¹⁰ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001.

¹¹ Tamtéž, s. 12-19.

Xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus.

Charakteristiku jednotlivých projevů chování cituji ze stránek Národního informačního centra pro mládež.

Xenofobie

„Xenofobii charakterizují projevy odporu, nepřátelství, ale i nedůvěra ke všemu cizímu a strach ze všeho cizího. Konkrétním projevem je nepřátelství k lidem jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženského přesvědčení, kultury, projevující se navenek odporem a nepřátelstvím vůči imigrantům, ale i cizincům s trvalým pobytem, uprchlíkům.“¹²

Rasismus

„Pro rasismus je stejně jako pro xenofobii typický strach z cizího. Je základním východiskem odrůd tzv. pravicového extremismu a je založen na ideologii vycházející z biologické teorie zdůrazňující význam rasových znaků a rozdílů mezi rasami. Podstatu člověka spatřuje především v těchto znacích. Vychází z přesvědčení o nadřazenosti "bílé rasy" (často užší skupiny jejích příslušníků) nad ostatními druhy "méněcenných ras", o její předurčenosti k nadvládě.“¹³

Intolerance

„Je nesnášenlivost, nedostatek úcty k jiným způsobům chování a jednání, nedostatek respektu k jinému přesvědčení či víře než je naše. Projevuje se zákazem odlišných způsobů chování či názorů než jsou naše vlastní. Může také znamenat, že se s některými lidmi nezachází odpovídajícím způsobem (např. kvůli sexuální orientaci).“¹⁴

Antisemitismus

„Je specifickým projevem rasové nenávisti vůči Židům.“¹⁵

¹² *Www.icm.cz* [online]. 2006 [cit. 2010-02-28]. Národní informační centrum pro mládež. Dostupné z WWW: <<http://www.icm.cz/search/node>>.

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ Tamtéž

Sociálně patologickým jevům souvisejících s rodinou se věnuje Vykopalová, která ve své knize uvádí: „Rodina je jako sociální skupina určitým modelem společnosti, prostřednictvím kterého se dítě učí a usiluje o další vrůstání do společenských podmínek. Z řady funkcí, které rodina splňuje, vychází také řada pochybení, které mohou ovlivňovat její základní poslání. Nejčastěji se v této souvislosti mluví o rozvodovosti jako o významném patologickém jevu ovlivňujícím výchovu dalších generací. S kvalitou vazeb v rodině souvisí i řada forem sociálně patologického chování, mezi nejzávažnější patří syndrom týraného a zanedbávaného dítěte.“¹⁶

Pro úplnost uvádím definici syndromu CAN od Vágnerové.

„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče, kdy dítě trpí zanedbáváním jeho důležitých životních potřeb. Jak je zřejmé z názvu, jde o poškození vzniklé týráním, zneužíváním či zanedbáváním dítěte. Různé způsoby ubližování mohou vést k rozdílným důsledkům, a proto odlišujeme problémy vzniklé deprivací (tj. nedostatečným uspokojováním různých potřeb), týráním a zneužíváním. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče. Další členové rodiny, pokud jsou k němu necitliví a bezohlední, pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Toto chování lze chápat jako zneužití fyzické síly či psychické nadřazenosti a moci dospělého nad komplementárně podřízeným a závislým dítětem.“¹⁷

¹⁶ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004.

2. Prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Současný život běží velice rychle, jak uvádí profesor Kraus ve svém článku v časopisu *Prevence*, chybí vzory pro jednání, celý proces vrůstání do společnosti se minimalizuje. Důsledkem bohužel je, že mladí lidé žijí ze dne na den, bez dlouhodobých cílů, duchovních hodnot a bez hodnotného prožívání volného času. V posledních letech došlo sice k určitému psychickému rozvoji, došlo ale také k sociální retardaci. V důsledku tohoto se nemůžeme mladým lidem divit jejich složitosti chápání světa. V tomto prostředí pak bohužel velice rychle může vzniknout problém šikany, nebo jakékoli jiného agresivního chování. Také problematika jiných sociálně patologických jevů jakými jsou kriminalita, popřípadě alkoholismus, drogy nebo patologické hráčství, všechny výše zmíněné. Středoškolská mládež se stává tou částí populace, u které se objevuje výrazný nárůst těchto jevů. Prevence vyžaduje spolupůsobení všech sil společnosti, předpokládá řadu spolupracujících složek. Vedle rodiny, škol a školských zařízení je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti zájmových organizací, občanských sdružení, místní samosprávy, zdravotnických zařízení, pedagogicko – psychologických poraden, středisek výchovné péče pro děti a mládež, duchovních sdružení, policie, kulturních středisek, podnikatelských subjektů apod. Určitě je v oblasti prevence sociálně patologických jevů dlužná mediální oblast, kde naprosto chybí systémové působení ve smyslu výchovy a vzdělávání k pozitivnímu a zdravému životnímu stylu.¹⁸

Oblast prevence dělíme na primární, sekundární a terciární, jelikož primární prevence řeší předcházení nežádoucích jevů a problémů, sekundární prevence se již zabývá různými programy a aktivitami popřípadě léčbou, když už se nějaký počáteční problém vyskytl a terciární prevence je již práce s osobou problémovou, uvádím podrobně prevenci primární, kterou školní metodik prevence, jehož funkcí se zabývám, řeší nejvíce.

¹⁸ KRAUS, Blahoslav. Jakou prevenci na střední?. *Prevence*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 8-9.

2.1 Primární prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Tyšer uvádí: „Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity, které mají za cíl předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.“¹⁹

Důraz je kladen zejména na specifickou primární prevenci.

Primární prevenci dělím dle Budínské.

Specifická primární prevence - což jsou aktivity a programy zaměřené na cílenou práci se skupinami populace, u nichž lze v případě absence prevence předpokládat další negativní vývoj v oblasti sociálně patologických jevů.²⁰

Nespecifická primární prevence - jsou aktivity napomáhající snižování rizik vzniku rozvoje sociálně patologických jevů, a to prostřednictvím lepšího využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání, programy zaměřené na zlepšení životního stylu a hodnot.²¹

Budinská dále uvádí, že primární prevence sociálně patologických jevů je u žáků zaměřena na:²²

- a) *předcházení* následujícímu rizikovému chování dětí a mládeže, jako jsou záškoláctví, šikanu, rasismus, xenofobii, vandalismus, kriminalitu, delikvenci, užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění HIV/AIDS a infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek, závislost na politickém a náboženském extremismu a patologické hráčství.
- b) *poznání* a zajištění včasného řešení a pomoci zejména v případech domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, včetně sexuálního zneužívání nebo poruch příjmu potravy (mentální bulimie a mentální anorexie). Základní princip strategie prevence sociálně patologických jevů (rizikového chování) u dětí a mládeže ve školství je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování.

¹⁹ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

²⁰ BUDINSKÁ, Martina. Metodický pokyn k primární prevenci sociálněpatologických jevů. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 9, s. 4-5.

²¹ Tamtéž, s. 4-5.

²² Tamtéž, s. 4-5.

Organizační systém primární prevence ve školství, cílové skupiny primární prevence a instituce v systému prevence ve školství jsou kapitoly, které nechci opomenout. Ve své knize Školní metodik prevence se tomuto věnuje Jiří Tyšer.

2.2 Organizační systém primární prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR

V oblasti prevence rozlišujeme dvě úrovně – *horizontální a vertikální*.

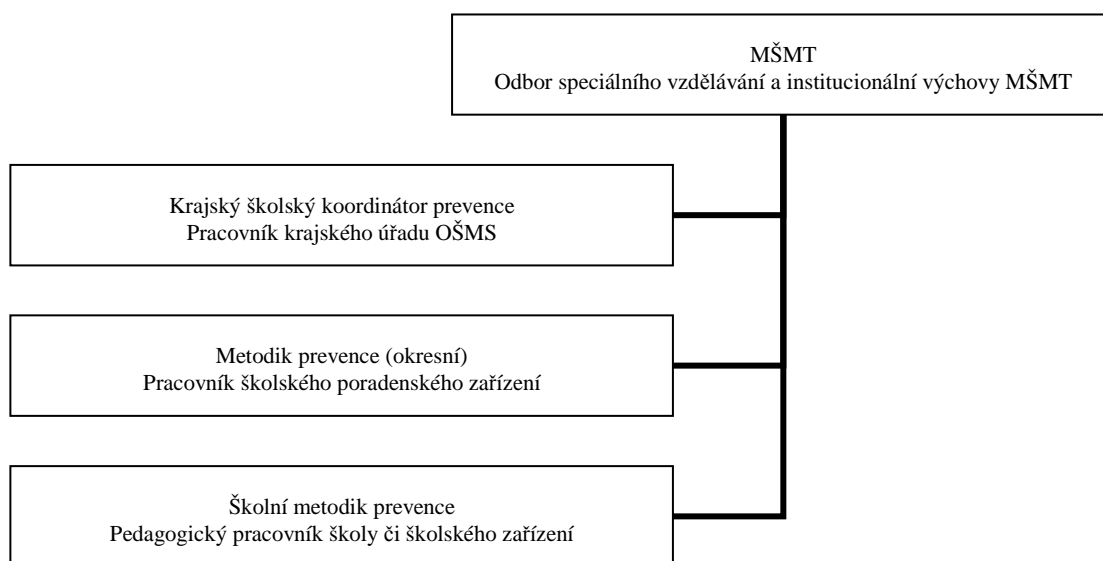
Na *horizontální* úrovni ministerstvo spolupracuje s příslušnými resorty (ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo vnitra, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo obrany) a orgány nad resortem (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při ministerstvu vnitra – v těchto orgánech jsou zastoupeny všechny příslušné resorty). Meziresortní spolupráce byla rozšířena v roce 2006 o ministerstvo financí a ministerstvo spravedlnosti. V této úrovni byly ustanoveny při ministerstvu: Pracovní skupina specifické primární protidrogové prevence a Pracovní skupina prevence kriminality a ostatních sociálně patologických jevů, složená ze zástupců věcně příslušných resortů, krajů, akademické obce, nestátních neziskových organizací, školských poradenských zařízení, vysokých škol, přímo řízených organizací ministerstva a vybraných odborníků na danou problematiku. Cílem pracovních skupin je spolupráce, sjednocení přístupů a koordinace činností v dané oblasti napříč resorty.²³

Na *vertikální* úrovni ministerstvo metodicky vede a koordinuje síť koordinátorů, tvořenou krajskými školskými koordinátory prevence (pracovníci odborů školství, mládeže a tělovýchovy), metodiky prevence (pracovníci pedagogicko – psychologických poraden) a školními metodiky prevence (což jsou vybraní pedagogové na školách a školských zařízeních).²⁴

²³ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

²⁴ Tamtéž, s. 43.

Pro přehled uvádím tabulku Tyšera: ²⁵

2.3 Cílové skupiny primární prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Děti a mládež ²⁶

Cílem působení v oblasti prevence sociálně patologických jevů je dítě, které je odpovědné za své vlastní chování a způsob života přiměřeně jeho věku

- s posílenou odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům
- schopností se samostatně rozhodovat
- schopností řešit, případně schopností nalézt pomoc pro řešení problémů
- s určitým negativním vztahem k návykovým látkám
- podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek

Pedagogičtí pracovníci

Předpokladem pro naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, odborně znalý, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za jejich aktivní účasti. Zvyšování odolností dětí a mládeže proti sociálně

²⁵ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

²⁶ Tamtéž, s. 39.

patologickým jevům vyžaduje systémovou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních.²⁷

Specifické cílové skupiny

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy metodicky zajišťuje specifickou primární prevenci na meziresortní úrovni při realizaci prevence a fungující sítě koordinátorů a metodiků.

Patří zde:²⁸

- věcně příslušná ministerstva a rada vlády, jako meziresortní pracovní skupina
- krajsí školští koordinátoři prevence (pracovníci odboru školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech)
- metodici prevence působící jako pracovníci pedagogicko – psychologických poraden
- vybraní pedagogové na školách jako školní metodici prevence
- nestátní neziskové organizace, zabezpečující zejména aktivity, které chybí
- (péče o toxikomany mezi mladistvými, péče o předškolní hyperaktivní děti apod.)

Nelze však vycházet z předpokladu, že škola přejímá zodpovědnost za výchovu ke zdravému životnímu stylu. Zejména rané zkušenosti, které mladý člověk získává v rodinném prostředí – viz kapitola 3.5, jsou pro jeho další vývoj určující. Škola rodičům napomáhá v rozvoji dítěte jeho vzděláváním a socializací ve skupině a výchovou dítěte k dovednosti žít ve formální společenské instituci.²⁹

Prevence ve školství a ve společnosti vůbec předpokládá hodně spolupracujících složek. Vedle rodiny, škol a školských zařízení, je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti sociálně právní ochrany dětí, zdravotnických zařízení, místní samosprávy, nestátních neziskových organizací, poradenských institucí ve školství, různých sdružení, policie, kulturních středisek, zájmových organizací apod.³⁰

²⁷ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

²⁸ Tamtéž, s. 39.

²⁹ Tamtéž, s. 39.

³⁰ Tamtéž, s. 40.

2.4 Instituce v systému prevence a jejich funkce v resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Páteří systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy jsou: odborný pracovník ministerstva, mládeže a tělovýchovy, krajský školský koordinátor prevence, okresní metodik prevence a školní metodik prevence. Význam pro prevenci mají i nevládní organizace, které vhodnou formou doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů.³¹

Pro přehled uvádím některé činnosti, které vybrané instituce v rámci prevence zajišťují.

1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy³²

- zpracovává koncepci prevence v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, která je základním materiálem pro činnost všech článků resortního systému prevence
- vytváří podmínky pro realizaci systému prevence
- vyčleňuje každým rokem finanční prostředky na prevenci v resortu školství, mládeže a tělovýchovy
- koordinuje činnost přímo řízených organizací v oblasti prevence a efektivně využívá jejich odbornosti v oblasti metodické, vzdělávací, výzkumu a metodologie, v oblasti kontrolní využívá odborný potenciál České školní inspekce.

2. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu³³

- kontroluje činnosti jednotlivých institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy na krajské úrovni a zajišťuje náplň úkolů a záměrů obsažených v koncepci prevence resortu při respektování podmínek kraje
- vytváří podmínky pro realizaci Minimálně preventivních programů ve školách a školských zařízeních na úrovni kraje a hlídá jejich plnění
- zabezpečuje systém vzdělávání pedagogických a dalších pracovníků kraje, zaměřený na zvyšování jejich odborné způsobilosti pro činnost v oblasti prevence

³¹ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

³² Tamtéž, s. 53.

³³ Tamtéž, s. 53.

- v rámci organizační struktury školství, mládeže a tělovýchovy je pověřen vhodný pracovník funkcí „krajského školského koordinátora prevence“
- zajišťuje podmínky pro činnost okresních metodiků prevence v pedagogicko – psychologické poradně nebo ve středisku výchovné péče

Následují funkce, které jsou školnímu metodikovi prevence nejbližší, metodik je s nimi v neustálém kontaktu.

2.1 Krajský školský koordinátor prevence ³⁴

- podílí se na vytváření a inovacích krajské koncepce a programu prevence ve spolupráci s krajským protidrogovým koordinátorem, krajskou, popřípadě okresní protidrogovou komisí a dalšími subjekty podílející se na prevenci v rámci kraje
- monitoruje situaci na školách a školských zařízeních v okrese z hlediska realizace Minimálně preventivních programů a navazujících aktivit v oblasti prevence, spolupracuje s okresním metodikem prevence a pomáhá v zajištění aktivit pro školské subjekty
- zajišťuje spolu s okresním metodikem prevence pravidelné pracovní porady školních metodiků prevence ze škol a školských zařízení v oblasti prevence
- je členem Krajské protidrogové komise a Koordinační komise pro poskytování poradenských služeb, spolupracuje se všemi subjekty řešící prevenci na úrovni kraje

3. Okresní metodik preventivních aktivit neboli Okresní metodik prevence ³⁵

- pracuje buď v pedagogicko – psychologické poradně nebo středisku výchovné péče
- je garant všech Minimálně preventivních programů na úrovni okresu
- spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence při organizaci pracovních porad školních metodiků prevence jednotlivých škol a zařízení na úrovni kraje a svolává pravidelné operativní porady pro instituce na úrovni okresu

V rámci těchto setkávání: ³⁶

- přenáší informace a aktuální trendy v prevenci sociálně patologických jevů v resortu školství

³⁴ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

³⁵ Tamtéž, s. 54.

³⁶ Tamtéž, s. 54.

- poskytuje školním metodikům prevence přehled o aktivitách vstupujících do škol a školských zařízení
- mimo jiné pomáhá zavádět nové či osvědčené metodické postupy do přímé práce školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků v oblasti primární prevence
- formou osobních návštěv ve školách a školských zařízeních pomáhá řešit problémy týkající se drog, her na výherních automatech, šikanování, šíření návykových látek, drobné trestné činnosti
- spolupracuje například s pedagogickými fakultami v oblasti vzdělávání školních metodiků prevence v rámci vzdělávacích osnov

Než přejdu k činnosti samotného školního metodika prevence uvádím základní úkoly ředitelů škol a školských zařízení, jakožto osob školnímu metodikovi prevence přímo nadřízených.

4. Ředitel školy a školského zařízení ³⁷

- vytváří podmínky pro realizaci prevence uvedených v koncepcích prevence na určitá období
- nese odpovědnost za Minimální preventivní program, vytváří podmínky pro jeho realizaci a realizaci preventivních aktivit ve škole nebo školském zařízení
- ve škole nebo školském zařízení pověří vhodného pracovníka školy nebo školského zařízení funkcí „školního metodika prevence“, jeho činnost ohodnocuje formou osobního příplatku, popřípadě zvýšeného osobního příplatku a vytváří pro něj odpovídající podmínky
- zodpovídá za soustavné získávání odborné způsobilosti školního metodika prevence, tzn. vytváří mu podmínky pro další vzdělávání v této oblasti, měl by metodikovi umožnit účast na vzdělávacích kurzech a seminářích
- sleduje efektivitu preventivních aktivit a zajišťuje pravidelné vyhodnocování Minimálního preventivního programu

³⁷ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

3. Školní metodik prevence

Funkce školního metodika prevence, kterou se zabývám v teoretické části, ale hlavně ve výzkumné, s sebou nese především poslání. Poslání pomáhat a prostřednictvím adaptačních kurzů, přednášek a setkání studentům sdělit, že je tu někdo, kdo jim v jejich těžko zvládnutelné situaci může poradit a pomoci.

Stručně bychom metodika prevence mohli popsat takto:

„Je to pedagog, odborně připraven pro výchovné poradenství v oblasti prevence, věnuje zvláštní pozornost prevenci a sledování chování dětí a mládeže z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy, zjišťování negativních jevů a poruch a jejich napravování.“³⁸

3.1 Předpoklady pro funkci metodika prevence

„Školní metodik prevence musí splňovat podmínky odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost učitele příslušného stupně a typu školy. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, která navazuje na zákon o pedagogických pracovnících z roku 2004, stanovuje pro školní metodiky prevence možnost studia k výkonu specializovaných činností v oblasti prevence sociálně patologických jevů v délce trvání minimálně 250 vyučovacích hodin. Studium má být podle jmenované vyhlášky ukončeno obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí, po jejímž úspěšném složení získá absolvent osvědčení.“³⁹

S pomocí okresního metodika prevence jsem vybrala organizace a školy, které studium pro metodiky zajišťují:

Specializační studium pro školní metodiky prevence probíhá na univerzitách v Ostravě, Olomouci, v Brně a v Praze.

Ostrava – Pedagogická fakulta Ostravské univerzity

Olomouc – Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Brno – Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

³⁸ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006.

³⁹ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

Praha - 1. lékařská fakulta Univerzita Karlova v Praze, centrum adiktologie

Dále probíhá výcviková forma studia v rámci občanského sdružení Život bez závislosti, které získalo akreditaci a vede výcvik pod názvem *Komplexní výcvik preventistů*. Sdružení působí v Praze a zajišťuje dvouletý výcvik v rozsahu 250 hodin a pětiletý výcvik v rozsahu 600 hodin.

V Moravskoslezském kraji známe občanské sdružení Resocia, které vede výcvik v rozsahu 250 hodin po deseti setkáních během dvou let.

Frydek – Místek občanské sdružení Centrum nové naděje, zde probíhá také studium v rozsahu 250 hodin s názvem *Prevence sociálně patologických jevů*. Pedagogové se v centru mohou vzdělávat také pouze v lekcích, které se týkají jednotlivých sociálně patologických jevů.

Opava KVIS (Krajské vzdělávací informační středisko). Středisko patří pod institut v Praze, pořádá školení na odpovídající úrovni.

Vyhlášky, zákony a metodické pokyny týkající se funkce metodika prevence jsou pro přehled uvedeny v příloze č. 1.

Martanová Veronika ve své knize doplňuje:

„Školnímu metodikovi prevence, který bude splňovat uvedenou kvalifikaci, bude podle zákona o pedagogických pracovnících poskytován příspěvek 1000 – 2000 Kč měsíčně za specializovanou činnost v oblasti prevence, kterou vykonává vedle své přímé pedagogické činnosti.“⁴⁰

Po nástupu do funkce by měl školní metodik prevence zjistit stav prevence a veškerých preventivních aktivit na škole. Tuto informaci mu poskytne ředitel školy, popřípadě školského zařízení, nebo stávající školní metodik prevence. Seznámí se s prací s žáky a jejich rodiči, dále se spoluprací s pedagogickým sborem a jinými spolupracujícími institucemi. Kontaktuje okresního metodika prevence a od něj získá náhled na současnou situaci, jak v oblasti jeho působení, tak také plošně v rámci města popřípadě okresu či kraje. Nejdůležitější činností bude seznámení se s legislativou týkající se jeho práce a zhodnocení kvality vlastního vzdělání, která jej určuje být kompetentní pro tuto funkci.⁴¹

⁴⁰ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁴¹ TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006. 104 s.

Školní metodik prevence se orientuje na: ⁴²

- a) práci s dětmi výchovně problémovými
- b) v poradenské činnosti uplatnit spolupráci s rodinou
- c) spolupráci s institucemi v šíření výchovných a prevenčních postupů v práci s problémovými dětmi a mládeží
- d) spolupráci s kolegy pedagogy při řešení otázek v postupech výchovné práce s problémovými dětmi a problémovou mládeží
- e) spolupráci s policií České republiky, městskou policií, městským úřadem a obecním úřadem

3.2 Náplň práce školního metodika prevence

Metodické a koordinační činnosti: ⁴³

- koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy
- koordinace a podílení se na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování, mentální anorexie, bulimie a dalšího společensky nežádoucího chování
- metodické vedení třídních učitelů, poskytnutí obsahové pomoci, metodické pomoci, spolupráce na preventivních aktivitách třídního kolektivu
- organizace školení pedagogů školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů
- koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků – cizinců, prioritou a v současnosti určitě aktuální je prevence proti rasismu, xenofobii a dalších jevů, které souvisí s etnickými odlišnostmi
- řízení spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které jsou kompetentní k řešení problematiky sociálně patologických jevů, aktivní spolupráce s okresním metodikem prevence v pedagogicko – psychologické poradně, spolupráce s psychology a dalšími zařízeními a institucemi působící v oblasti prevence sociálně patologických jevů

⁴² TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006. 104 s.

⁴³ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

- umět kontaktovat odpovídající odborné pracoviště, které bude potřeba v následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů

Informační činnosti ⁴⁴

- zajišťování a předávání informací o problematice sociálně patologických jevů v oblasti primární prevence o nabídkách, návrzích a doporučeních pedagogům školy
- prezentovat získané nové informace a zkušenosti
- prezentovat svou funkci žákům školy, popřípadě školskému zařízení
- vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů, jako jsou orgány státní správy a samosprávy, poradny, zdravotnická zařízení, neziskové organizace, občanská sdružení, centra krizové intervence a další instituce, organizace i odborníci
- sledování legislativy a jejich změn a seznamování s tímto ostatní pedagogické pracovníky a kolegy
- vzdělávání sebe sama v nových a alternativních oblastech prevence sociálně patologických jevů a informovat o nich

Poradenské činnosti ⁴⁵

- v rámci poradenských činností jde o vyhledávání žáků s projevy rizikového chování. Snažit se primárně o to, aby žáci školního metodika prevence vyhledali sami, s tím souvisí informační a medializační činnost školního metodika prevence a poskytnout těmto žákům poradenskou službu, případně mu zajistit péči odpovídajícího odborníka v dané oblasti
- spolupráce s třídními učiteli, kteří poté, pokud se naskytne nějaký problém, kontaktují rodiče žáka
- třídní učitelé by měli být také zapojeni do veškerých preventivních aktivit, týkajících se sledování případného výskytu jakéhokoli rizikového chování

⁴⁴ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

- spolu s výchovným poradcem by měl v rámci poradenské činnosti metodik prevence sledovat žáky nadané a talentované, na druhou stranu také žáky s poruchami chování a navrhnout další péči o tyto žáky

Školní metodik prevence musí plnit, jak jsem uvedla výše, celou řadu funkcí, které se mnohdy mění, hlavně v souvislosti s tím, že nikdy nemůže vědět kam až ho problémy a složitost problémů, týkajících se prevence, zavedou. Je také na něm samotném, zda se bude sám dál vzdělávat, zajímat se o problematiku a školit se v současných „trendech“ nebo bude plnit pouze to, co musí. Dokumentům školního metodika prevence, jakožto spisech, bez kterých by se nedalo jednat, se věnuji v následující kapitole.

3.3 Dokumentace školního metodika prevence

Příloha číslo 3 k vyhlášce 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v čísle 9 hovoří o povinnosti školního metodika prevence vést písemné záznamy.

Minimální preventivní program = MPP

Nejdůležitější dokument, který je vypracován vždy na příslušný rok (v tomto případě se jedná o krátkodobé cíle primární prevence) nebo na delší časový horizont (kde se jedná o dlouhodobé cíle primární prevence). Program je součástí výchovně vzdělávacího programu školy. Odráží specifika regionu, školy, popř. školského zařízení a vždy vychází z aktuální situace na škole a reflektuje evaluaci průběhu předchozího školního roku. MPP vypracovává školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky, zejména třídními učiteli, za podpory vedení školy.⁴⁶

Metodika tvorby MPP⁴⁷

- aktivity týkající se informací v rámci vzdělávacího procesu (téma zdraví, zdravý životní styl, sociálně patologické jevy, atd.)
- smysluplná nabídka volno časových aktivit na školách i mimo školu
- programy aktivního sociálního učení, komunikace ve skupinách, skupinové práce vedoucí ke kvalitě mezilidských vztahů

⁴⁶ HORÁČEK , Jan. Dokumentace školního metodika prevence. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 6, s. 4-5.

⁴⁷ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

- poradenské činnosti:
 - a) na školách
 - b) ve spolupráci s pedagogicko psychologickou poradnou

Kroky pro vypracování minimálního preventivního programu ⁴⁸

- stanovení cílů na určité období, zjistit jaké jsou časté problémy na škole, spolupracovat s informacemi ostatních učitelů
- zjistit kde jsme teď, co nás jako školu těší, co nás naopak trápí
- určit:
 - kdo* - práce učitelů
 - práce třídních učitelů
 - práce výchovného poradce a školního psychologa
 - s kým* - vstup organizací zabývajících se prevencí v oblasti sociálně patologických jevů a rizikového chování
 - odborníci
 - volnočasové aktivity
 - komu* - stanovit si cílovou skupinu
 - jak* - jakými metodami a formami pracovat
 - kdy* - stanovit si časový harmonogram
 - kde* - ve školním prostředí
 - mimo školu
 - za kolik* - finanční náročnost programu
- průběžné vyhodnocení jednotlivých časových období, závěrečné práce a hodnocení MPP
- stanovení cílů pro další období

Desatero pro vypracování minimálního preventivního programu ⁴⁹

1. Odpovědný výběr garanta programu
 - vybrat si někoho, kdo má zájem o tuto problematiku a má osobní předpoklady pro její vykonávání
2. Získat podporu řídicích pracovníků
 - nezbytné je seznámit s programem ředitele školy
 - získat ho pro jeho realizaci

⁴⁸ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁴⁹ Tamtéž, s. 33 -35.

- zajistit finanční a materiální zabezpečení programu
3. Vybudovat tým spolupracovníků
 - seznámit kolegy s filozofií programu a zaangažovat je do jeho realizace
 - pokusit se sestavit si preventivní tým – což jsou učitelé, kteří by se školním metodikem prevence měli úzce spolupracovat
 4. Příprava aktivit pro žáky
 - navodit důvěru u žáků
 - získat vhodné místo pro realizaci aktivit
 - materiálové zajištění a zajištění prostor pro komunikaci s žáky
 5. Zajistit metodické pomůcky, informace, kontakty
 - získat a shromáždit všechny informace týkající se institucí, organizací a odborníků působících v oblasti prevence v okrese a zajistit informační panel, kde budou žákům a rodičům zpřístupněny důležité informace
 6. Uspořádat aktivity pro rodiče
 - spolupracovat s Radou školy a získat její podporu a pomoc
 - informovat rodiče o záměrech a způsobech realizace programu, hlavně na třídních schůzkách, případně prostřednictvím místního tisku nebo internetu a získat je také pro spolupráci
 7. Spolupracovat s ostatními odborníky
 - pedagogicko psychologická poradna
 - nízkoprahová zařízení
 - lékaři
 - oddělení péče o dítě a rodinu, sociální kurátoři, oddělení sociální prevence, probační pracovníci soudu
 - policie ČR a městská
 8. Volný čas, státní správa, místní samospráva
 - spolupráce s dalšími orgány státní správy a místní samosprávy (obecní úřady všech úrovní, úřady práce, atd.)
 - spolupráce s domovy dětí a mládeže, sportovními a zájmovými organizacemi, nadacemi, institucemi, zabývajícími se využitím volného času dětí a mládeže
 9. Propagace
 - školní časopis, školní rozhlas
 - místní a regionální tisk, televize, internet
 10. Evidence a efektivita

- vedení vlastních záznamů o přehledu realizovaných kroků a aktivit v průběhu školního roku
- při hodnocení efektivity využívat dotazníky, slohové práce, schránky důvěry, nebo ústní hodnocení

Deník školního metodika prevence

Také deník je zakotven v legislativě. Má sloužit školnímu metodikovi prevence k zachycení všech jednání se studenty.⁵⁰

Přípravy na metodická vedení učitelů

Jednou z definovaných činností školního metodika prevence je metodické vedení učitelů. To může mít různé formy. Vzhledem k malému časovému prostoru metodika si může vypracovat materiály buď papírově či elektronicky, ty pak slouží k nahlédnutí ostatním učitelům v jakékoli situaci při řešení různých problémů.⁵¹

Zápisy jednání týmu prevence sociálně nežádoucích jevů

Tým by měli tvořit hlavně ředitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, dále školní psycholog, pokud je členem učitelského sboru, dále pak učitelé, kteří se buď sami angažují nebo jsou vybráni. Funkci týmu jsem popsala výše, důležité jsou podrobné zápisy z každého jednání.⁵²

Další evidence akcí s preventivní tematikou

Eviduje se přehled volnočasových aktivit, hlavně pravidelných kroužků, dále přehled akcí realizovaných externisty. Součástí přehledu je i hodnocení akce a hodnocení realizátora. Zpětně poté slouží nejen k vyhodnocení naplnění preventivního programu, ale i jako podklad pro příští spolupráci s realizátory.⁵³

Evidence dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Tato evidence je vedena ředitelem školy, aby si vzhledem k minimální frekvenci vzdělávání v oblasti prevence sociálně patologických jevů na škole, nevedl metodik tuto evidenci sám.⁵⁴

Ankety a výsledky různých šetření

Školní metodik prevence musí archivovat výsledky svých různých šetření a anket v souladu se zákonem 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.⁵⁵

⁵⁰ HORÁČEK, Jan. Dokumentace školního metodika prevence. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 6, s. 4-5.

⁵¹ Tamtéž, s. 4-5.

⁵² Tamtéž, s. 4-5.

⁵³ Tamtéž, s. 4-5.

⁵⁴ Tamtéž, s. 4-5.

⁵⁵ Tamtéž, s. 4-5.

Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program je veřejný dokument, školní metodik prevence jej nemusí mít u sebe. Je v něm obsažena činnost metodika prevence na škole včetně rozsahu a účelu jeho šetření.⁵⁶

Vyšší dokumenty a odborná literatura

Školní metodik by měl mít u sebe všechny dokumenty týkající se jeho činnosti, tj. zákony, vyhlášky, metodické pokyny a další dokumenty ministerstev, rámcový vzdělávací program. Totéž se týká odborné literatury, která by měla být na škole.⁵⁷

Materiální zabezpečení

Školní metodik prevence by měl mít na škole vyhrazenou místnost pro jeho aktivity. Místnost, kde se bude scházet s žáky a také provádět administrativní činnosti.⁵⁸

V následujících kapitolách zmiňuji tři základní oblasti působení školního metodika v praxi. Ve své funkci se setkává s žáky jednotlivci. Dále porovnává vztahy žáků ve třídě, zkoumá kvalitu třídního kolektivu. Setkává se s rodiči studentů a neustále s nimi jedná. Nejužší vztahy má ovšem školní metodik prevence se svými kolegy pedagogy, kteří jakožto třídní učitelé pomáhají metodikovi v řešení problémů a především v komunikaci s rodiči studentů.

3.4 Školní metodik prevence a jeho práce s žákem a třídou

Vstupem do školy se stává z dítěte žák, a to tak, že tuto roli prožívá, vnímá se v ní, je hodnocen jako žák a to v interakci s jinými žáky, čili spolužáky. U školního a žákova já, můžeme říci, že se může lišit jak v domácím prostředí, tak ve školním. Rodiče se pak často diví, jak je to možné, že jejich dítě je ve škole agresivní, když doma je hodné.⁵⁹

Co se týče samotného klimatu tříd vždy „akceptujeme skutečnost, že tento proces probíhá v určitém specifickém prostředí, prostředí školy, školní třídy. Žák se často

⁵⁶ HORÁČEK, Jan. Dokumentace školního metodika prevence. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 6, s. 4-5.

⁵⁷ Tamtéž, s. 4-5.

⁵⁸ Tamtéž, s. 4-5.

⁵⁹ LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2001.

chápe pouze jako izolovaný jedinec a zkoumají se jeho kognitivní procesy, motivační procesy atd. bez sociálního kontextu, v němž žije.“⁶⁰

Vzhledem k tomuto, bych chtěla popsat práci školního metodika prevence s žákem v interakci se třídou a také práci metodika prevence se třídou samotnou.

Jako hlavní nástroj primární prevence při vstupu žáka na školu, v tomto případě školu střední, je považována adaptace, adaptace třídy, žáků. Systém adaptace formou adaptačních kurzů prvních ročníků na našich školách funguje již asi 15 let, realizují se na školách základních a středních.

Adaptační kurzy poskytují jedinečnou možnost žákům hlouběji se poznat a stmelit v rámci třídy. Procesy vzájemného poznávání a sbližování, které ve škole trvají většinou měsíce, je zde možné nastartovat a hlavně urychlit během několika dní.

Dle Dubce uvedu několik pilířů adaptačního kurzu:⁶¹

1. Pobyt v mimoškolním prostředí – Jako základní prvek adaptačního kurzu vnímáme změnu prostředí. Působením na žáky mimo školu a domov je možné často dosáhnout jejich odlišného prožívání a chování.
2. Společné zážitky – Žáci si projdou řadu aktivit, ve kterých sami něco dělají. Tyto aktivity v nich vyvolají řadu pocitů a díky nim dojdeme k určitým cílům adaptačního soustředění.
3. Vzájemná spolupráce – Za jeden z hlavních cílů tohoto programu považujeme také stmelení skupiny. Prostředkem jsou úkoly, které žáci plní ve skupině.
4. Čas sám pro sebe – Jedná se o dobu, kdy se žáci mohou bavit tak, jak oni sami chtějí, jelikož možnost, zahrát si nikým neřízenou hru patří k plnohodnotnému cíli adaptačního kurzu.

Cíle adaptačního kurzu budoucích středoškoláků:⁶²

- zmapování rizikových oblastí dospívající mládeže na základě dotazníku pro dospívající mládež
- zařazení do třídního kolektivu

⁶⁰ LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2001.

⁶¹ DUBEC, Michal. *adaptační (stmelovací) soustředění : Kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia*. 1. vyd. Praha : Občanské sdružení Projekt Odyssea, 2007.

⁶² SZPANDRZYKOVÁ, Dagmar. *Stávám se středoškolákem : Adaptační kurz. Prevence*. 2007, roč. 4, č. 3, s. 12-13.

- posílení „statusu“ středoškolského studenta, který umí žít zdravě, sportuje, umí se asertivně chovat a má velký předpoklad správně se orientovat v situacích souvisejících se sociálně patologickými jevy
- osvojení si kvalitních metod učení
- aktivní zapojení do konkrétních školních aktivit
- promítnutí výsledků mapování rizikových oblastí dospívající mládeže

Adaptaci realizuje tým, který vede školní metodička prevence, třídní učitelé, učitel tělesné výchovy, popřípadě skupinky starších studentů. Tým využívá také služeb psychologa pedagogicko – psychologické poradny, který mapuje hodnoty a návyky, se kterými přicházejí žáci ze základní školy. Školní metodik prevence hodnotí adaptaci průběžně a snaží se naplnit všechny stanovené cíle. ⁶³

Jako další nástroje při práci se třídou bych uvedla diagnostiku školních tříd. Diagnostiku může provádět školní metodik prevence sám, když si sám dokáže určit, stanovit podmínky a kritéria. Může jej také provádět a většinou ji provádí – psycholog, psycholog v osobě okresního metodika prevence, jelikož ten přesně ví, jak a co zvolit a jak postupovat při potřebě zjištění klimatu třídy, nebo tyto informace psycholog školnímu metodikovi předá.

Klinické diagnostické metody

„Jako klinické metody označujeme v diagnostické praxi takové postupy, jež nemají žádné standardní či standardizované vyhodnocování. Nemají žádný psychometrický základ a jejich vyhodnocování tudíž musí probíhat čistě kvalitativně. Vynikajícím způsobem doplňují další diagnostické nástroje a vzniká tak celistvý obraz o dětech, o dění ve třídě. Zachycují je v nejširším kontextu a v dynamice vývoje. Mezi klinické metody můžeme zařadit pozorování, rozhovor, anamnestické údaje a analýzu produktů.“ ⁶⁴

⁶³ SZPANDRZYKOVÁ, Dagmar. Stávám se středoškolákem : Adaptační kurz. *Prevence* . 2007, roč. 4, č. 3, s. 12-13.

⁶⁴ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

Rozbor pedagogické dokumentace a dalších dokumentů

„Pedagogickou dokumentací označujeme veškeré povinné i nepovinné dokumenty, které charakterizují instituci i vlastní práci s dítětem. Jako povinná dokumentace ve školách je užívána třídní kniha, třídní výkaz a katalogový list. Většina pedagogů ví, že nejen tyto dokumenty, ale i další školní listiny mají svou vysokou výpovědní hodnotu. Někteří autoři hovoří o tzv. školním portfoliu. Označují tak uspořádaný soubor prací žáka, sebraný za určitou dobu výuky, který poskytuje informace o pracovních výsledcích žáka.“⁶⁵

Rozborem pedagogických dokumentů se obohacuje náš pohled na dítě o jasně formulovanou úřední rutinu. Jenže školní život přináší také další materiál, který je vhodné archivovat, a tak se daří vytvořit obraz dítěte, který je neocenitelným diagnostickým zdrojem. V podstatě pak prolíná dalšími diagnostickými nástroji. Z hlediska diagnostiky třídy nám jde především o analýzu problémů, které byly v těchto dokumentech zachyceny a také jak byly řešeny. Pak lze snadno zjistit, zda byla tato opatření efektivní, či zda například nevyvolala ve třídě jiná dění.⁶⁶

Metody testové

V psychologii se testovými metodami označuje množství různých technik, jejichž hlavním znakem je objektivita nezávislá na platnosti získaných výsledků. Z tohoto pohledu se jedná o činnost náročnou na profesionální erudici. Proto by měla patřit do rukou odborníků, psychologů. Nejde jen o správné zadávání těchto metod žákům, ale především o interpretaci jednotlivých výsledků. V přehledu uvádím metody, o nichž víme, že je také mohou používat proškolení pedagogové. Ti také vědí, jak je důležitá spolupráce s dalšími odborníky. K testovým metodám řadíme ankety, testy, screening, škály, dotazníky.⁶⁷

Ve zkratce zmiňuji jednotlivé testové metody dle Martanové.⁶⁸

o **anketa**

Jsou to screeningová šetření, (slovo screening v překladu znamená síto) zaměřující se na určitý problém, názor a postoj. Žákům je tento druh testové metody poměrně

⁶⁵ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁶⁶ Tamtéž, s. 45.

⁶⁷ Tamtéž, s. 45.

⁶⁸ Tamtéž, s. 45.

blízký, jelikož probíhají anonymně a výsledky bývají často vyvěšeny pro ostatní. Nevýhodou ankety může být zkreslená informace. Otázky se mohou opakovat, proto jsou ankety z hlediska dynamiky třídy velmi vhodnou technikou.

- **testy**

Testem je krátká a snadno vyhodnotitelná technika, která slouží k zjišťování stavu či úrovně určité oblasti. Testů je opravdu obrovské množství a jsou užívány především v psychologii. Tvorba testů je realizována podle Standardů pro pedagogické a psychologické testování.

- **screening**

Definování této testové metody není v literatuře jednotné. Chápeme jej jako rychlý a přehledný sběr dat, o některém ze sledovaných jevů, ve větším zkoumaném vzorku. Ve školní praxi se osvědčuje stále více právě pro jednoduchost a dostupnost. Sleduje se tím míra výskytu námi pozorovaného jevu například v oblasti primární prevence. Diagnostiku třídy je možné pojmut jako screeningové šetření. V případě, že se rozhodneme diagnostikovat všechny třídy v rámci školy, pak je to preventivní pozorování tříd a má povahu komplexního screeningu školy.

- **škály**

Škálu označujeme jako stupnici, na které měříme například postoje a uspořádáváme je do určitého pořadí podle hodnot, které jsme jim přisoudili. Tato technika bývá většinou součástí jiných metod, v pedagogice například pozorování.

- **dotazníky**

Dotazník je velmi častým nástrojem psychodiagnostiky. Jsou to promyšleně zformulované otázky, které mají nejčastěji odpovědi volené ano, ne, nevím. Existuje i možnost otevřených odpovědí, ty jsou ale hůře zpracovatelné. Ve školách a školských zařízeních se diagnostikuje touto metodou postoj, zájem a například temperament žáka.

Zvláštní kapitolou jsou dotazníky mapující vztahy ve třídě – to jsou B-3, B-4, D-1, SORAD, MCI atd. a sociální klima třídy se vyhodnocuje pomocí CES. Bez nich se školní metodik prevence těžko obejde, musí být ale tímto směrem proškolený. Výchovní poradci, popřípadě školní metodik prevence ve své práci využívá následující dotazníky.⁶⁹

⁶⁹ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

„**SORAD** (sociometrický ratingový dotazník) - nejstarší u nás používaná standardizovaná technika pro sledování vztahů v třídním kolektivu. Je zaměřen na ty oblasti osobnosti, které se projevují ve vztazích mezi lidmi. Metoda rovněž umožňuje posoudit aktuální strukturu skupiny a zde převažující typ mezilidských vtaů. **MCI** (my classs inventory) u nás přeložený a publikovaný dotazník Naše třída. Sleduje pět charakteristik: spokojenost ve třídě, třenice ve třídě, soutěživost ve třídě, obtížnost učení a soudržnost třídy. **B – 3** (Braun) – dotazník třídního kolektivu, použitelný od 4. třídy základní školy až po maturitní ročníky, stejně jako v netřídních dětských kolektivech. Ukazuje váženou hierarchii třídy, atraktivitu - neatraktivitu dětí, sociogramy oblby a neoblby, sebevnímání dětí a pohled dětí na kvalitu třídy. **B – 4** (Braun) zjednodušená verze dotazníku B – 3, určena pro 2. a 3. třídy zvláštní školy. Vychází nejen z preferencí dětí, ale z jejich názorů na kvalitu vztahů ve třídě. **CES** – (Dotazník sociálního klimatu školní třídy) – sleduje učitelovu pomoc žákům, orientaci nároků na úkoly, vztahy mezi žáky, zájem o průběh výuky, klid a pořádek ve třídě, jasnost pravidel. **D- 1** (Doležel) – semiprojektivní test vztahů ve třídě vhodný pro třídy s narušenými vztahy. Výstupem je 32 indexů – např. index ohroženého dítěte, index agresora atd. Využívá pro děti atraktivní metaforu lodní posádky. **Monitoring** (Zapletalová) – moderní screeningová metoda vhodná především pro střední školy, kde může být problémem velký počet pedagogů a tudíž znesnadněná komunikace mezi nimi. Průběžným zaznamenáváním projevů chování studentů lze odhalit mnoho problémů již v počáteční fázi.“⁷⁰

3.5 Školní metodik prevence a jeho komunikace s rodinou žáka

Rodina plní v oblasti výchovy dítěte popřípadě žáka nezastupitelnou roli. Model rodiny tvořené rodiči a jejich dětmi znamená hlubokou stabilitu, rodiče svým vlivem určují životní dráhu dítěte, také jejich představu o profesním uplatnění, o manželství, rodině a hodnotové hierarchii.⁷¹

Funkčnost rodiny definuje Vykopalová jako: „*schopnost plnit v daném čase alespoň nejdůležitější funkce, mající zajišťovat dobrý stav a vývoj dítěte, jeho*

⁷⁰ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁷¹ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001.

postupné začlenění do společnosti při respektování jeho genetické výbavy i struktur vrozených a získaných vlastností.“⁷²

Bohužel se ale postupem doby, díky příčinám, kdy se rodiče buď nemohou, nedovedou nebo nechtějí starat, vyskytuje čím dál více rizikového chování mladých lidí. Buď se jedná o sociálně patologické jevy vyskytující se přímo v rodinném prostředí – jako je syndrom CAN, který jsem již výše zmínila, nebo může jít v podstatě o všechna nežádoucí chování, objevující se ve škole či mimo školu. Z výše uvedených bych zmínila hlavně užívání návykových látek nebo alkoholu, kdy dítě některým z těchto způsobů nejčastěji řeší své problémy s okolím. Mnoho společensky nežádoucího chování dětí, které pramení v rodině však málokdy rodiče vidí.

Rodiče mívají v kontaktu se školou tendenci k „hledání viníka“ mimo rodinu. Přehlížejí chování a jednání svého dítěte a vidí ho jako „obět“ učitelů nebo spolužáků. Do problémů se však může dostat i dítě z funkční, podnětné rodiny, kde se můžeme spíše setkat s tendencí k sebeobviňování rodičů. Dobrým východiskem komunikace je vždy nalezení společného řešení, společné hledání jednotlivých opatření. Je důležité, aby si rodič uvědomil, že učitel opravdu zájem o dítě má. Školní metodik prevence, který se orientuje v sociálně patologických jevech a má kontakty na pomocné instituce a odborníky, splňuje v tomto případě, podobně jako výchovný poradce, nezastupitelnou a nejvíc nápomocnou roli jako prostředník mezi školou a rodinou. Škola je místem, kde se žák střetává se svým okolím a kde na něj určitým způsobem reaguje.⁷³

V dosažení co nejlepších vztahů ve školním prostředí hodně záleží na komunikaci mezi školou a rodiči, proto bych chtěla zmínit její nejčastější formy:⁷⁴

- internet a webové stránky

V poslední době se jedná o nejrozšířenější formu komunikace. Na stránkách je pěkná grafika, jasné členění, aktuální informace o činnosti školy, přehledně pojmenované sekce, rozvrhy tříd, suplování, některé školy již na internet zpřístupňují domácí úkoly, pracovní listy, či klasifikaci žáků.

- nástěnka

⁷² VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001.

⁷³ HUPLÍKOVÁ, Marie. Atmosféra ve škole a metody přispívající k jejímu zlepšení. *Prevence*. 2007, s. 15-17.

⁷⁴ Tamtéž, s. 15-17.

Aktuální informační prostředník, jaký jsme typ školy, kontakty, informace o aktuálním dění, adaptační kurzy, lyžařské výcviky, programy pro školu, besedy, atd.

- rozhovor

Rozhovor vedený s rodičem by měl být i o tom, co se ve škole děje. Setkání by měla probíhat hlavně na třídních schůzkách, kdy třídní učitel sděluje, jakým způsobem je žák vzděláván, co se po něm bude vyžadovat a jak si škola představuje komunikaci ve spolupráci s rodiči. Třídní učitel by měl tímto způsobem informovat také o funkci školního metodika prevence.

- třídní schůzky

Třídní schůzky můžeme rozdělit na tradiční a netradiční. Tradiční třídní schůzky jsou takové, kdy je třída uspořádána v řadách, kde rodiče sedí za sebou a poslouchají výklad třídního učitele. Naopak třídní schůzky netradiční, na ty je třeba umět rodiče pozvat, formou informačního letáčku, popřípadě prostřednictvím e-mailů. Třídu lze pro uvolněnější atmosféru uspořádat tak, aby všichni seděli za jedním stolem. Přizvat lze také metodika prevence popřípadě výchovného poradce, aby měl širší náhled na problematiku žáka a rodičů, rodič by měl tímto způsobem také vycítit zájem o jeho dítě.

- semináře pro rodiče

Je dobré, pokud to možnosti dovolují, pozvat rodiče třídním učitelem, popřípadě metodikem prevence, na seminář na určité aktuální téma, problematiku, kterou třeba rodiče zrovna řeší, popřípadě nežádoucí chování, které se ve třídě zrovna vyskytuje. Přínosná je i anketa, s níž se dozvíme o co je u rodičů zájem.

- konzultační hodiny

Stanovení konzultačních hodin je dobré jak pro učitele, tak pro rodiče. Rodič ví, kdy může vyučujícího navštívit a vyučující se vyhne tomu, že za ním někdo přijde v dobu, kdy má vyučovací povinnost. Konzultace je nutné stanovit na dobu, aby se rodiče mohli na konzultaci dostavit.

- třídní a školní projekty

Jedná se o nejlepší způsobem řešení zapojení rodičů žáků do výuky žáků. Nejprve jim ukázat průběh určitého projektu, následně je přizvat, aby se určitou měrou podíleli na dalším projektu. Co se týká zapojení rodin žáků popřípadě řešení nějakého problému, jde hlavně o to, aby školní metodik prevence informoval rodiče

o jakékoli události a komunikaci s žákem, tato povinnost se týká nejen osobních údajů žáka, ale také školské legislativy.

3.6 Školní metodik prevence a jeho spolupráce s ostatními pedagogy

V této podkapitole se budu věnovat problematice školního metodika prevence, jakožto učitele v roli. Přiblížím spolupráci s jeho kolegy, protože se tímto zabývám i v rozhovorech s metodiky. Neopomenu ani popis školního poradenského pracoviště a krizovou intervenci.

Učitelé jsou obvykle lidmi, kteří pokud by neměli rádi své povolání a nebrali jej jako poslání, brzo pohoří. Z tohoto důvodu lze jistě předpokládat, že řada z nich pomůže, poradí, poskytne oporu. Co se týče role, která je pro učitele nejbližší, a která víceméně patří k jeho povolání je role poradce, neboť žáci – jako méně zkušené bytosti – si o rady přímo říkají, nebo k nim alespoň svým chováním provokují. Svým působením a intervencí se tak pohybují na hraně pedagogicko – psychologické. Školní poradenské intervence vyžadují odborné vzdělání v pedagogice a psychologii, ale i specifickou osobnostní přípravu. Dnes je již díky velkému množství odborných výcviků mezi učiteli řada těch, kteří jsou absolventy výcviku spojeného s psychologickým vzděláváním a tréninkem osobnostního rozvoje.⁷⁵

Učitel je v průběhu studia a dalšího vzdělávání připravován především pro role spojené s výukou a běžnou prací ve třídě. V dnešní době už se ale snaží každá škola o zkvalitnění kvalifikace pedagogů. Učitel nakonec plní funkci vyučujícího předmětu, třídního učitele, výchovného poradce, pomocníka a krizového pracovníka.⁷⁶

Jestliže hovoříme o spolupráci učitele s jeho kolegy nemohu opomenout zmínit poradenské pracoviště na školách nebo školských zařízeních.

Školní poradenské pracoviště

⁷⁵ LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele : O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. 2. upr. vyd. Brno : Paido, 2008.

⁷⁶ Tamtéž, s. 21.

Poradenské pracoviště je tvořeno týmem pedagogických pracovníků, kteří ve škole zajišťují poradenské služby, prevenci společensky nežádoucího chování a také metodickou a hlavně informační činnost ostatním pedagogům, žákům a rodičům.⁷⁷

Ve škole podle obsahu činnosti lze rozlišit tým tvořený:

a) poradenskými pracovníky školy:⁷⁸

- výchovný poradce
- školní metodik prevence
- školní psycholog

Výchovný poradce se ve škole věnuje především problematice kariérového poradenství a procesu zařazení žáků do systému jejich dalšího vzdělávání. Školní metodik prevence pracuje především v oblasti sociálně patologických jevů. Školní psycholog je pracovník, který spolupracuje na vytváření školního programu poradenských služeb. Standardní činnosti jsou popsány v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.⁷⁹

b) pracovníky, kteří vytvářejí podle vyhlášky č. 72/2005 Sb. konzultační tým pro poskytování poradenských služeb ve škole:⁸⁰

- třídní učitel
- učitel – metodik pro přípravu školního vzdělávacího programu
- učitelé výchov, zejména občanské výchovy a rodinné výchovy
- další učitelé, pokud je to potřeba

Nejpočetnější skupinu tvoří třídní učitelé, ti hrají v poradenském procesu nejdůležitější roli, neboť jsou, jak jsem zmínila výše, prostředníkem mezi žákem, jeho rodiči a školou.

Tým poradenských pracovníků by měl každý rok zpracovat školní strategii pedagogicko – psychologického poradenství. Tento program naplňuje tyto cíle:⁸¹

- pracovat se subjekty, které jsou mimo školu a vytvořit tak základnu primární prevenci sociálně patologických jevů

⁷⁷ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁷⁸ Tamtéž, s. 60-61.

⁷⁹ MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁸⁰ Tamtéž, s. 60-61.

⁸¹ Tamtéž, s. 60-61.

- sledovat účinnost preventivních programů aplikovaných školou a vytvořit metodické zázemí pro jejich vytváření a realizaci
- zavést do školy koncepci poradenství
- připravit podmínky a rozšířit integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- posílit péči o žáky s neprospěchem
- prohloubit včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů
- poskytovat metodickou pomoc učitelům při aplikaci aspektů vzdělávání
- prohlubovat a zlepšit kvalitu komunikace s rodiči
- integrovat poradenské služby poskytované školou se sítí poradenských služeb mimo školu

Poradenské služby poskytované školou musí být pro žáky, jejich rodiče a učitele časově dostupné. To znamená vytvořit si konzultační hodiny, ve kterých musí být pro uvedenou cílovou skupinu dostupný v prostorách, které jsou pro poskytování poradenských služeb vyhrazeny. ⁸²

Učitel s funkcí metodika prevence, by měl také ovládat krizovou intervenci.

Krizová intervence ⁸³

Krizová intervence znamená řešit nezvyklé, případně krizové situace. Řešení těchto situací vyžaduje profesionální, v mnoha případech i intuitivní a rychlý přístup učitele. Pedagogický pracovník se tak ocitá v roli, kdy je potřeba mít krizově intervenční kompetence.

Krizově intervenční kompetence - je schopnost učitele využít adekvátně a účelně v nestandardní situaci své speciální znalosti, dovednosti a zkušenosti.

Důležité je především znát legislativu, co můžu, jak mám postupovat, jak řešit situace po odborné stránce. ⁸⁴

⁸² MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007.

⁸³ Tamtéž, s. 37-38.

⁸⁴ Tamtéž, s. 37-38.

3.7 Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012

V této kapitole shrnuji obsah strategie, jakožto stěžejního plánu prevence do budoucna, konkrétně na léta 2009-2012. Do vyhodnocení vkládám vlastní názory, které vyplývají z rozhovorů se školními metodiky prevence a prostudované literatury o problematice.

„Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012 (dále jen strategie) vychází ze závěrů pravidelných jednání s krajskými školskými koordinátory prevence a metodiky prevence, z dlouhodobých cílů stanovených strategiemi nadresortních orgánů a ze zkušeností s naplňováním koncepcí prevence zneužívání návykových látek a dalších rizikových projevů chování u dětí a mládeže na období 1998 – 2000, 2001 – 2004 a 2005-2008.“⁸⁵

V úvodu stojí za zmínku informace o tom, že se zatím nepodařilo snížit počet vyučovacích hodin školních metodiků prevence. Na tuto situaci mě metodici prevence v rozhovorech upozorňovali, ale není divu, čas jsou peníze. Limitujícím faktorem je stále podceňující se stav prevence na úrovni státní správy i samosprávy. Ke stanovení priorit je důležité mít přehled o rizikovém chování, o návykových látkách, které se nejčastěji u žáků vyskytují. Tímto se prevence na školách může zaměřit přímo na specifické věkové skupiny a jejich problémy. Problematika rizikových projevů chování je rozsáhlá a vyžaduje vzájemné vazby.⁸⁶

Cíl strategie z dlouhodobého hlediska:

„MŠMT za oblast primární prevence v České republice usiluje v dlouhodobém horizontu o vytvoření a nastolení bezpečného prostředí, tj. prostředí, v němž kvalifikovaný, legislativně zakotvený stabilní systém metodiků prevence na všech úrovních při vytvořených potřebných podmínkách pro práci, realizuje akreditované

⁸⁵ NEZVAL, Jiří. *MŠMT : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 6.4.2009, 7.4.2009 [cit. 2010-03-23]. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-prevence-socialne-patologickyh-jevu-u-deti-a>>.

⁸⁶ Tamtéž

programy a certifikované programy které naplňují kritéria daná Standardy primární prevence.“⁸⁷

Mezi dlouhodobé cíle například patří:⁸⁸

- provázanost systému resortu školství se systémy ostatních věcně příslušných resortů a spolupráce na meziresortní a mezinárodní úrovni v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže
- podpora vzdělávání v oblasti prevence, vytvoření systému akreditací vzdělávacích programů v oblasti primární prevence
- podpora vícezdrojového a víceletého financování projektů primární prevence a včasné intervence

K naplnění dlouhodobých cílů napomáhá SWOT analýza, která byla roku 2008 provedena ve spolupráci s krajskými koordinátory prevence.

Silné a slabé stránky této analýzy nyní uvádím.

Hlavní silné stránky:⁸⁹

- zlepšování systému vzdělávání
- stabilní tok financí z MŠMT formou dotací
- stabilní systém primární prevence ve školství
- existence celonárodní strategie primární prevence
- školní preventivní strategie v každé škole
- vzájemná komunikace mezi resorty a kraji a jejich pravidelná setkávání

Hlavní slabé stránky:⁹⁰

- nedostatečné podílení se na primární prevenci ze strany rodičů
- absence prevence v rodinách, školy nemohou řešit vše

⁸⁷ NEZVAL, Jiří. *MŠMT : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 6.4.2009, 7.4.2009 [cit. 2010-03-23]. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-prevence-socialne-patologickyh-jevu-u-deti-a>>

⁸⁸ Tamtéž

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Tamtéž

- neodbornost pedagogů v oblasti primární prevence, týká se především právního vědomí
- nejasná kritéria pro stanovení závěrů MPP na školách
- nedostatečné legislativní zakotvení prevence

4. Výzkumné šetření se školními metodiky prevence

V mé praktické části se zabývám rozhovory se školními metodiky prevence. Tuto metodiku jsem si zvolila proto, jelikož jsem chtěla zjistit o problematice co nejvíce a myslím si, že vlastnosti rozhovoru tomu napomáhají. Nejdříve popíšu samotnou teorii výzkumu, poté přejdu k samotnému průběhu.

„Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor, jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek. Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny. Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Za hlavní dva typy rozhovoru můžeme označit polostrukturovaný rozhovor a nestrukturovaný neboli narativní rozhovor. Hloubkový rozhovor se neskládá pouze ze dvou částí, z rozhovoru a přepisu. Celý proces získání dat prostřednictvím této metody sestává z výběru metody, přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, reflexe rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy.“⁹¹

Proces rozhovoru popisují v bodech dle Švaříčka:⁹²

- a) příprava rozhovoru
 - b) řízení rozhovoru a typy otázek
 - c) účel otevřených otázek
 - d) záznam a přepis
 - e) závěr
- a) „Zprvč by se měl badatel vybavit teoretickou znalostí zkoumaného prostředí. Zadruhé by příprava rozhovoru měla vést k tomu, že si badatel vytvoří schéma

⁹¹ ŠVAŘÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007.

⁹² Tamtéž, s. 154 – 189.

základních témat, která vycházejí z hlavní výzkumné otázky, a ke každému tématu několik otázek, jak by se na danou skutečnost mohl ptát.“⁹³

b) „Rozhovor je do určité míry strukturovaná konverzace, kterou badatel řídí pomocí hlavních, navazujících a pátracích otázek. Hlubkový rozhovor je výsledkem spolupráce výzkumníka a účastníka. Výzkumník má do značné míry navíc odlišnou roli od role dotazovaného, vede rozhovor, vybírá otázky a také rozhovor v ideálním případě ukončuje. Výběr otázek se liší podle typu designu, podle výzkumného záměru, ale také podle průběhu rozhovoru. Délka jednoho hlubkého rozhovoru bývá zpravidla hodinu a půl.“⁹⁴

c) „Úkolem kvalitativního badatele je poskytnout rámec, ve kterém mohou respondenti podat vysvětlení svých přístupů, což umožňují otevřené otázky. Podoba otevřených otázek se neliší jen podle výzkumné otázky, ale různí se vlivem zvoleného designu výzkumu. Společné mají tyto otázky to, že se snaží přirozeně stimulovat účastníka rozhovoru k vyprávění, a to způsobem připomínajícím obyčejnou rozmluvu dvou lidí.“⁹⁵

d) „Rozhovor zpravidla začíná zapnutím diktafonu. Diktafon se používá proto, že si nemůžeme zapamatovat přeruknutí, zkomolení, vynechání, dlouhé mlčení před odpovědí. Přestože je kvalitativní přístup často označován jako méně vědecký, ještě to neznamená, že nepotřebujeme přesné postupy a přesná data. Záznam rozhovoru, který výzkumník provedl je v této fázi hotov, ale ještě zbývá rozhovor přepsat, protože konečnými zdroji pro analýzu a interpretaci jsou přepisy. Při analýze a interpretaci dat je nebetyčně důležité se k údajům opětovně vracet a znovu je pročitat a následně kódovat. Pokud jsou však některá data uchována v audio podobě, jejich neustálé poslouchání by zabralo daleko více času, než kompletní přepis rozhovorů.“⁹⁶

⁹³ ŠVARÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007.

⁹⁴ Tamtéž, s. 154-189.

⁹⁵ Tamtéž, s. 154-189.

⁹⁶ Tamtéž, s. 154-189.

e) „Rozhovor je dle mého názoru náročná metoda, jde o čas respondenta, tazatele, o trpělivost, zájem obou stran. Následné zpracování a analýza je snad jedna z nejtěžších metod, jak uvádí literatura. Badatel však touto metodou a prozkoumáním terénu zjistí mnoho zajímavých a nových věcí, které mu jeho zkoumanou problematiku co nejvíce přiblíží.“⁹⁷

Po vybrání mého tématu jsem se rozhodla, že metodou zvolenou v mé praktické části bude rozhovor, rozhovor se školními metodiky prevence. Pro oblast zkoumání jsem zvolila střední školy, protože, dle mého mínění, školy základní jsou v literatuře více řešené, než právě školy střední. Navíc mne zajímal rozdíl mezi jednotlivými typy středních škol. V samotném rozhovoru, který se dělí do tří oblastí, pokládám metodikům prevence 22 otázek. Oblasti jsem rozdělila na oblast funkce metodika prevence, kde mne zajímají jak obecné informace o jeho nástupu do funkce, o jeho vzdělání v oblasti sociálně patologických jevů, dále problémy, které se metodika prevence blíže dotýkají, což je nežádoucí chování, které se na škole vyskytuje a také mne zajímá jeho spolupráce s okresním metodikem prevence.

V oblasti rodiče a žáci se zajímám o to, zda žáci ví o funkci školního metodika prevence, zda je na školách zaveden adaptační kurz, jak jej studenti hodnotí. Ptám se také na spolupráci s rodiči, jelikož se k této oblasti věnuji teoreticky. V poslední oblasti nazvané společnost a média mne zajímají otázky komunikace mezi studenty do budoucna, jak dle metodiků prevence na žáky působí média a ptám se také na nejvíce se vyskytující problém na školách, na šikanu. Otázky jsem volila otevřené i uzavřené, z důvodu zajímavosti jejich vyhodnocení. Uzavřené otázky, které jsem rozdělila do možností a, b, c, d, jsem volila pro jasnou odpověď, již další nerozvádění problému, a také případná shoda. Na některé otázky jsem záměrně zvolila uzavřené odpovědi, aby se metodici zbytečně nerozvykládali u otázek, které nejsou tak podstatné. Otázky v rozhovoru mám uvedeny v příloze č. 2.

Návštěva okresního metodika prevence

V říjnu roku 2009 jsem navštívila okresního metodika prevence, neboli okresního metodika preventivních aktivit. Okresní metodik prevence pro město Opava je žena, Mgr. Renáta Javůrková, sídlí v budově Pedagogicko – psychologické poradny.

⁹⁷ ŠVARŤÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007.

Přijala mne velice pozitivně. Konzultovala jsem s ní otázky, které budu pokládat metodikům na středních školách, otázky se jí líbily, měla z nich dojem, že jsem obsáhla velkou oblast možného zkoumání jejich práce. Popřála mi mnoho úspěchů a požádala, zda bych ji výsledky mého výzkumného šetření mohla ukázat.

Poté mně seznámila s náplní její práce.

Se školními metodiky prevence se schází pravidelně na začátku roku, kdy pořádá přednášky pro začínající metodiky, poté se schází ještě alespoň dvakrát do roka za účelem seznámení se s aktuálně řešenou problematikou na školách. V průběhu roku ji ovšem metodici z jednotlivých škol kontaktují sami v případě potřeby, jelikož má pod sebou hodně škol, není možno aby tyto školy fyzicky pravidelně navštěvovala.

Dozvěděla jsem se, že se spíše zaměřuje na základní školy, zde se více řeší sociálně patologické problémy jako šikana hlavně, na středních školách tyto jevy nejsou až tak viditelné. Naposledy prováděla v roce 2009 sociometrickým testem hodnocení klimatu tříd na střední škole stavební.

Okresní metodičku prevence jsem navštívila pro můj větší rozhled ohledně její práce, zajímala mne samotná spolupráce s metodiky a také zda jsou otázky v mém rozhovoru obsažné.

Samotný výzkum

Počátek samotného výzkumu proběhl formou konzultace se školní metodičkou prevence Hotelové školy a to v červnu roku 2009, tuto školu jsem si zvolila proto, že moje maminka zde pracuje jako učitelka a já většinu učitelského sboru znám. Metodičku prevence jsem chtěla seznámit s mou prací a sama se seznámit s její prací. V říjnu roku 2009 jsem po sestavení mých otázek do rozhovoru se školními metodiky prevence a po návštěvě okresní metodičky prevence provedla předvýzkum a to tím, že jsem školní metodiky prevence Hotelové školy a Slezského gymnázia, což je škola, kterou jsem navštěvovala, požádala o odpovědi na mé otázky s případnými připomínkami k mým otázkám.

Rozhovory dopadly výborně, žádný problém nebyl, tudíž jsem ještě téhož měsíce začala zasílat e-maily ředitelům do jednotlivých zvolených škol s prosbou o souhlas s rozhovory. Většina mi ihned poslala kontakt na metodika prevence, dva ředitelé mě chtěli vidět osobně a popovídat si o prevenci na školách a mých názorech na ni.

Školy jsem si pro svůj výzkum zvolila tyto:

Mendelovo gymnázium

Slezské gymnázium

Obchodní akademie
Vyšší odborná a hotelová škola
Střední průmyslová škola stavební
Střední škola poštovních a logistických služeb
Střední zdravotnická škola
Střední umělecko – průmyslová škola
Masarykova střední zemědělská škola
Střední odborné učiliště Husova
Střední škola technická

Uvedené školy pokrývají největší zájem opavských studentů, všechny jsou státní a jejich odlišnost – od gymnázií, přes odborné školy po učiliště jsem zvolila záměrně, jelikož mne zajímal poměr výskytu společensky nežádoucího chování na školách s dětmi s lepším studijním průměrem v porovnání s žáky s průměrem horším. Zároveň jsem také volila školy, které navštěvují ve větším počtu dívky – kterou je Zdravotnická škola a ve větším počtu kluci, což je Střední průmyslová škola stavební.

Samotný výzkum , čili rozhovory s metodiky prevence proběhly v prosinci roku 2009. Školní metodiky prevence jsem navštěvovala na jejich školách v jejich kabinetech, každý rozhovor trval různě dlouho, doba trvání záležela na tom, zda si chtěl školní metodik prevence povídat, zda mi toho chtěl říct víc, než na co jsem se ho ptala. V průměru rozhovor trval 45 minut.

Než přejdu k vyhodnocení otázek rozhovoru přiblížím charakter jednotlivých škol a můj první dojem z metodiků prevence na těchto školách.

Mendelovo gymnázium - poskytuje čtyřleté a osmileté všeobecné studium, zakončené maturitní zkouškou. V minulosti poskytovala škola i šestileté studium, je nejstarším gymnáziem v Opavě.

Školní metodik prevence (dále jen ŠMP) této školy je muž, povídání s ním bylo příjemné, o své žáky se zajímá, snaží se projít co nejvíce přednášek týkající se rizikového chování.

Slezské gymnázium Opava - nabízí čtyřleté všeobecné studium, zakončené maturitní zkouškou. Škola se před pěti lety stala univerzitním gymnáziem Slezské Univerzity v Opavě. Velikost školy umožňuje blízký vztah mezi žáky a učiteli.

ŠMP je žena, která se o prevenci velice zajímá. Vymyslela projekt HELP, pomocný preventivní program v boji proti anorexii a bulimii, tento projekt je úspěšný

a má mnoho členů. Na Slezském gymnáziu jsem také viděla nejlépe rozpracovaný systém preventivního plánu.

Obchodní akademie - na škole jsou tři obory, které mohou žáci studovat. Jedná se o Obchodní akademii, Informatiku v ekonomice nebo Ekonomické lyceum. Všechny obory jsou denní, čtyřleté zakončeny maturitní školou. Od roku 2002 je škola bezbariérová, je i známá tím, že integruje do tříd žáky s postižením.

Školní metodik prevence mne zaujal svým velkým optimismem, jako metodik prevence pracuje již 15 let, když jsme spolu procházeli chodbou, znal téměř všechny žáky, kolem kterých jsme prošli a prohodil s nimi pár slov, z toho jsem usoudila, že se o své žáky hodně zajímá. Se svou prací je spokojený, vidí v ní budoucnost, jediný problém pro něj znamenají kolegové, kteří se nezajímají a je s nimi celkově těžká spolupráce.

Vyšší odborná a hotelová škola – nabízí studium čtyřleté, ukončeno maturitní zkouškou. Obory, které tato škola nabízí jsou Hotelnictví nebo Cestovní ruch. Školu navštěvují žáci s rozličnými záměry. Jedni se o obor opravdu zajímají, druzí volí tuto školu, když neví, čím by se chtěli v budoucnu zabývat. Proto se zde objevují žáci s výbornými výsledky a naopak s těmi horšími. I když jde o můj názor, myslím si, že právě proto, se zde objevila šikana. Díky kontaktu studentů na praxích s alkoholickými nápoji, se škola potýká také s problematikou alkoholu. Přisuzovat to lze tomu, že je hotelová škola spolu se svou jídelnou, restaurací a kavárnou gastronomickým zařízením.

Školní metodik prevence na Vyšší odborné a hotelové škole mne uvedl do problematiky školního metodika prevence, dal mi k dispozici nahlédnout do časopisu Prevence a má velký zájem o prevenci rizikového chování na škole, kde vyučuje.

Střední průmyslová škola stavební – poskytuje čtyřleté denní studium zakončené maturitní zkouškou, škola nabízí tyto obory: Stavebnictví, Pozemní stavitelství a architektura, Technické lyceum a Geodézie a katastr nemovitostí. Z názvů oborů skutečně můžeme odhadnout, že školu navštěvuje více chlapců než děvčat.

Na této škole mi metodik prevence sdělil, že žáci mají tolik práce s rýsováním, že na společensky nežádoucí chování není čas. Jednou se objevila šikana, jinak s ničím není srozuměn.

Střední škola poštovních a logistických služeb – škola nabízí čtyřleté denní studium oboru, který je svou charakteristikou jediný v regionu, což jsou logistické a finanční služby, dále pak provoz a ekonomika. Žáci studium zakončují maturitní zkouškou.

Z chování školního metodika prevence jsem pochopila, že se na škole žádné rizikové chování neobjevuje a s žáky nemá nejmenší problém.

Střední zdravotnická škola - na škole jsou dva obory čtyřleté s maturitní zkouškou, což jsou Zdravotnické lyceum a Zdravotnický asistent a jeden obor tříletý se závěrečnou zkouškou – Ošetřovatel. Školu navštěvují ve větší míře dívky, mezi nimi se žádné nežádoucí chování neobjevuje.

Školní metodik prevence zde spolupracuje s pedagogem vyučujícím psychologii, pomáhá mu tvořit pro žáky diagnostické testy, různé přednášky, atd. Naše setkání pro mne bylo přínosné, dozvěděla jsem se hodně o spolupráci žáků a učitelů, také ze strany metodika zazněl názor na neucelenou legislativu a absenci „příručky“ pro školní metodiky prevence.

Střední umělecko – průmyslová škola – hlavním cílem a posláním studia na této škole je rozvíjet v žácích talent. Na škole se objevují obory jako Průmyslový design, Tvorba hraček a herních předmětů, Grafický design, tyto patří mezi umělecko-průmyslové obory. Technické obory na škole tvoří Strojírenství a Informační technologie.

Školní metodik prevence mne přijal s úsměvem, je ve své funkci relativně nový, funkce jej baví a snaží se být přínosný a plnit to, co se od něj očekává.

Masarykova střední zemědělská škola - nabízí řadu oborů, především směry agropodnikání, které jsou na čtyři roky a jsou ukončeny maturitní zkouškou, na tři roky, ukončené závěrečnou zkouškou obory Zemědělec nebo Zahradník. Škola nabízí také Vyšší odborné vzdělání.

Metodičku prevence její funkce baví, školila se v Praze v centru Adiktologie, které se zabývá léčbou a prevencí závislostí. Na škole nepostřehla žádné větší problémy s žáky.

Střední odborné učiliště Husova - škola poskytuje jak vzdělání v učebních oborech, jako kadeřnice, kuchař, číšník, atd., tak i čtyřleté obory zakončeny maturitní zkouškou zaměřující se na ekonomiku. Na tuto školu přechází v případě problémů řada žáků z jiných škol.

ŠMP na této škole je muž s velkým zájmem o své žáky, dá se to předpokládat, jelikož je zde výskyt rizikového chování mládeže zcela běžný. Metodik mi vyprávěl pár příběhů, které většinou končily tím, že škola nemá kompetence vyřešit problémy do konce, tímto mi byl hodně přínosný, neboť mi z praxe přiblížil legislativu.

Střední škola technická – škola poskytuje vzdělání tříleté denní studium s výučním listem nebo se zaměřením na obchod a služby vzdělání čtyřleté.

Školní metodička prevence na této škole mi byla ze všech metodiků prevence nejsympatičtější. Určitě hlavně proto, že ke mně mluvila zcela otevřeně, řekla mi s jakými problémy se potýká, a jak má ráda svou práci a bere ji jako poslání, i když na úkor času. Do budoucna si ale nemyslí, že by měla přijít nějaká změna v oblasti prevence, spíš by se měl metodik prevence neustále víc a víc vzdělávat.

Rozhovor

V úvodu rozhovoru se ptám na obecné informace určené výhradně pro mě a to je škola, kde metodik působí, jeho pohlaví a předměty, které vyučuje. Posledním údajem zjišťuju, zda jsou školní metodici jako učitelé humanitně zaměřeni, což bych předpokládala vzhledem k zaměření předmětu například občanské výchovy.

Co se týče pohlaví, žen je více, je jich 7, mužů 4.

Školní metodici muži jsou na školách – Mendelovo gymnázium, Obchodní akademie, Střední škola poštovních a logistických služeb a Střední odborné učiliště Husova.

Učitelé vyučující humanitní předměty jsou až na 3 všichni, většinou se u nich objevuje kombinace český jazyk a občanská výchova, odpověď proč právě tato kombinace je ve vyhodnocení otázky ohledně nástupu do funkce metodika prevence. Oblast kterou začínám se věnuje funkci školního metodika prevence.

První otázka zabývající se přímo nástupu do funkce metodika prevence, zní:

1. a) Jak jste byl jmenován do funkce metodika prevence?

b) Pokud jste si funkci zvolil sám, co Vás k tomu vedlo?

c) Jak dlouho působíte ve funkci?

Na otázku jak byli metodici jmenováni do funkce všichni odpověděli panem ředitelem, z toho vyplývá, že co se týká otázky b) až na dva odpověděli, že si funkci sami nezvolili.

Tři metodici byli zvoleni hned po nástupu na školu, protože byli nejmladší, jeden metodik prevence nastoupil za kolegyni, která šla do důchodu, jeden metodik nastoupil za kolegyni, která šla na mateřskou dovolenou, seděla s ní v kabinetě, takže věděla víceméně o funkci a o problémech vyskytujících se mezi studenty hodně.

Dva metodici k otázce b) řekli, že si funkci zvolili sami. Jeden uvedl: „*být školním metodikem prevence je podle mě společensky prospěšné a má to smysl.*“ Druhý sdělil, že má o studenty zájem, když už si zvolil profesi pedagoga.

Co se týká otázky c) tři školní metodici ve funkci působí již od doby, kdy byla funkce do škol zavedena, což je asi 15 let, ostatní nejméně 4 roky.

Tyto odpovědi byli pro mou praktickou část a pro mé vyhodnocení důležité, neboť mne zajímalo, jak metodici k této funkci přistupují, zda si funkci volí sami, jelikož mají zájem například z hlediska jejich vyučovaného předmětu, kterým je především občanská výchova, nebo zájem nemají a přistupují ke své práci jako práci, ne jako poslání.

Otázka číslo 2 se týká především legislativního ukotvení funkce školního metodika prevence:

2. a) Podle MŠMT je nutno pro funkci školního metodika prevence projít studium v rozsahu minimálně 250 hodin, prošel jste tímto studiem?

b) Vzpomínáte si na přesný počet hodin, které Vaše studium mělo?

Na otázku a) odpovědělo 5 metodiků prevence, že studiem neprošlo, především z důvodu financí, jedna škola nedostala finance z kraje, na jiné na toto vzdělání školní metodik prevence neměl čas, vzhledem k počtu studentů, o které se na škole musí „starat“.

Dva školní metodici prevence alespoň navštívili různá školení, jeden 100 hodin, jeden 160 hodin.

Na otázku b) odpověděli všichni, kteří studiem prošli, že mělo 250 hodin. Z těchto odpovědí soudím, že legislativa ve školství ještě zřejmě nenabíla účinnosti, protože pokud je ve vyhlášce dané, že metodik musí projít školením, nechápu, proč tímto školením neprošli metodici všichni. Každopádně mne alespoň potěšil fakt, že školy, o které studenti z Opavy a okolí jeví největší zájem což jsou Mendelovo gymnázium, Slezské gymnázium, Obchodní akademie a Vyšší odborná a hotelová škola mají školní metodiky prevence proškolené.

Otázka č. 3:

3. V případě, že ano, kdo vzdělávání organizoval?

Až na jedno studium se školní metodici prevence města Opavy zúčastnili vzdělávání PhDr. Heleny Vrbkové, vedoucí občanského sdružení Život bez

závislosti, která v Praze realizuje dvouleté a pětileté výcviky pro školní metodiky prevence.

Jedno studium proběhlo v centru Adiktologie v Praze, organizované 1. lékařskou fakultou.

4. Jak byste hodnotil rozsah školení?

- a) přiměřený
- b) nadbytečný
- c) dostatečný
- d) nedostatečný

Pět metodiků prevence ohodnotilo rozsah školení a) přiměřený, jeden jako c) dostatečný.

5. Jak byste ohodnotil celkově toto školení?

Hodnocení školení bylo zajímavé, jelikož se objevily i protikladné názory, což stojí vzhledem ke stejnému obsahu školení za uvedení.

Metodik Slezského gymnázia uvádí „ *zcela mimořádný, neboť šlo především o prožitkový seminář, kdy si člověk sáhl až na dno a pochopil řadu problémů, do kterých se dostávají všichni lidé*“ Metodik Vyšší odborné a hotelové školy naopak uvádí: „*ne až tak dobře, z 50 % se nevěnovalo problematice, věnovali jsme se psychoterapii jednotlivých účastníků školení, což vyplývá z profese psychoterapeuta paní Vrbkové*“

Jinak se objevují názory jako, že se jim velice líbilo, nebo, že by mělo být takové, jaké bylo. Metodik prevence, který prošel školením v Praze pod 1. lékařskou fakultou řekl, že bylo školení perfektní, až na oblast drog, málo informací.

V otázce č. 6 se zaměřuji na minimální preventivní program, který by každá škola měla mít.

6. Na jakou problematiku se zaměřuje Váš Minimální preventivní program, program, který by měl být nastaven přesně na Vaši školu z hlediska prevence?

Tuto oblast bych chtěla popsat podrobněji a to podle jednotlivých typů škol.

Mendelovo gymnázium je zaměřeno ve svém MPP na nedrogové závislosti a na práci s kolegy. Slezské gymnázium na zlepšování vztahů ve třídě a zlepšení celkové atmosféry školy, komunikace ve třídě učitel, žák, rodičů. Obchodní akademie je zaměřena spíše všeobecně, ale nejvíce řeší je kouření. Vyšší odborná a hotelová

škola se letošní rok zabývá problematikou alkoholu, jelikož se stalo, že přišli studenti do školy v podnapilém stavu. Střední průmyslová škola stavební řeší také zlepšení atmosféry ve škole, zlepšení komunikace učitel, žák a také se zaměřuje na minimalizaci kouření. Školní metodik Střední školy poštovních a logistických služeb uvedl zajímavou odpověď, a to: „*mám jen ten minimální preventivní program, který musí být, na žádnou problematiku se neorientuji.*“ Střední zdravotnická škola řeší kouření a také, což je zajímavé, zabývají se letos problematikou menšin a jejich integrace do školy. Střední škola umělecko – průmyslová uvádí, že je všeobecně orientován, nejvíc je zaměřen na kouření, preventivně také AIDS a návykové látky. Masarykova střední zemědělská škola se zaměřuje na adaptaci žáků ve třídě. Střední a odborné učiliště Husova má program zaměřený na kouření, a také na záškoláctví, protože je to jejich každodenní problém. Střední škola technická má program řešící šikanu a vztahy ve třídě s tímto spojené.

Tímto jsem zjistila, že většina Minimálních preventivních programů je zaměřena na kouření, jakožto problém nejvíce se vyskytující, také atmosféra ve třídě školním metodikům prevence není lhostejná, což je dobře z hlediska možné vyskytující se šikaně, která se na školách často vyskytuje. Líbí se mi, že se téměř všichni opravdu zaměřili na problém, který se na škole řeší, což jsem nepředpokládala.

Otázkou č. 7 se ptám konkrétněji na praktický výsledek MPP.

7. Došlo díky němu podle Vás za dobu Vašeho působení ve funkci k nějakým změnám? Jestli ano, jakým?

Reakce byly z poloviny ano, z poloviny ne, jeden metodik uvedl, že neví, dva uvedli, že se zlepšila informovanost, co se týká prevence a MPP, a že se zvýšil počet preventivních akcí na škole.

Následuje otázka, u které mne zajímala reakce metodika, zda funguje tým pedagogických pracovníků, kteří provozují na škole poradenskou a preventivní činnost.

8. Jak hodnotíte působení tzv. „ preventivního týmu“ , což jsou učitelé, které jste si sám vybral pro užší spolupráci s prevencí?

Obě gymnázia a střední odborné učiliště Husova preventivní tým mají, další dvě školy nemají, protože nebyl realizovatelný, tři metodici prevenci spolupracují pouze s výchovným poradcem na škole a školním psychologem. Zbylé školy „preventivní

tým“ nemají, ale kdykoli, když je jakýkoli problém, tak jejich kolegové spolupracují. Zejména jednotliví třídní „problémových“ žáků.

Výsledek je zajímavý, ale je to zřejmě dáno tím, jak funguje celkově komunikace pedagogického sboru, mnozí, zejména starší učitelé prevenci nevěří, tuto skutečnost mi někteří metodici také řekli.

V otázce č. 9 se na komunikaci s učiteli celkově ptám.

9. Jaká je z Vašeho pohledu spolupráce s ostatními učiteli?

Ve většině případů je různorodá, s některými dobrá, s některými špatná. S některými hlavně těžká, protože, jak uvádím výše, prevenci nevěří.

Následující otázky směřují k problémům, které školní metodici museli za dobu svého působení řešit. Ptala jsem se záměrně ve třech otázkách, abych zjistila co nejvíce.

10. Objevil se na Vaší škole nějaký problém, který jste jako metodik prevence musel řešit?

Tyto odpovědi budu opět vyhodnocovat z hlediska každé školy zvlášť. Tohle téma mě nejvíce zajímá, sleduji tím, jak se rizikové chování, nebo chceme-li rizikové chování na školách různého typu liší.

ŠMP Mendelova gymnázia uvádí: „ *problémy jsou, nejvíce asi sebepoškozování, tito studenti se chovají jinak a musí se proti tomu bojovat, kluci jsou jiní, ti si zase nepřiznají problém, také se u nás vyskytl problém s anorexií a taky, ale to si myslím, že je dáno prostředím školy – konkurence mezi nimi“*

ŠMP Slezského gymnázia uvádí, že vždy je co řešit. Nevím, proč jsem se nedozvěděla konkrétně, ale můj osobní názor je ten, že školní metodik prevence na Slezském gymnáziu ačkoli realizuje projekt proti anorexii a bulimii si problémy rizikového chování na škole příliš nepřipouští. Obchodní akademie řeší záškoláctví a to, jako každodenní problém. Na Vyšší odborné a hotelové škole bylo za dobu působení současného metodika prevence více problémů, hlavně šikana, alkohol, kouření, střelná zbraň. Metodik Střední průmyslové školy stavební uvádí, že nic závažného řešit zatím nemusel, ale předchozí metodik řešil šikanu. Metodik Střední školy poštovních a logistických služeb uvádí stručně, že problémů bylo více a že se objevují. Střední zdravotnická škola řešila náznak šikany. Školní metodik umělecko – průmyslové školy sděluje: „*no, bylo jich víc, šikanu jsme tu snad ještě neměli, ale pokud by se objevila, musím říct, že jelikož jsme výběrová škola, ani bychom ji*

nenechali „vypuknout“ *Rozhodně ji tvrdě odmítáme*“ Na Masarykově střední zemědělské škole se objevil také náznak šikany, který ale řešil preventivní tým a dopadlo to dobře. Na Středním odborném učilišti Husova se vyskytly tyto problémy: *„záškoláctví, výchovná opatření, výchovná komise, podmíněčné vyloučení, potom hodně také drogy, ale tady je problém, když přijede policajt, tak nezmůžou nic, zjistí, že to má pro vlastní potřebu a tím to končí, taky se u nás vyskytují krádeže na pracovišti.“* Metodik Střední školy technické řekl, že se vyskytuje mnoho problémů, jelikož se u nich objevují děti z asociálních rodin. Byly náznaky šikany, chlapec pod vlivem marihuany, atd.

Další otázky se problémů také týkají.

11. Jak byste hodnotil výsledek tohoto problému?

Většina školních metodiků odpověděla, že problémů bylo hodně a konkrétně se k nim vyjadřovat by bylo nadlouho, ovšem výsledky hodnotí kladně. Metodik Vyšší odborné a hotelové školy řekl: *„Výsledky bych hodnotila velice dobře. U střelné zbraně si žák uvědomil chybu, alkohol si studenti také uvědomí, když jim třeba pustíme video, šikana se vyřešila také úspěšně.“* Metodik Střední umělecké školy uvedl, že si jakožto výběrová škola nemohou dovolit nechat problém rozvinout, proto určitě hned zasahují a řeší. Jeden ze školních metodiků také upozornil na to, že vyřešení problému je hodně závislé na školní legislativě, která je špatná.

12. Jestli bylo problémů více mohl byste se k nim také vyjádřit?

K tomuto metodik Slezského gymnázia řekl: *„je potřeba si uvědomit, že většinou suplujeme rodiče, takže často řeším rodinné problémy, školní neúspěchy, sebehodnocení.“* Na jedné škole vyvstal zajímavý problém, přímo se na metodika prevence upoutala jedna dívka, vyžadovala po něm pomoc a v podstatě na něj přenášela odpovědnost za své činy. Po půl roce skončila na psychiatrické léčebně a poté byla nucena přejít na jinou školu. Většina u této otázky odpověděla, že již vše řekli.

V otázce č. 13 se ptám zda znají osobu okresního metodika prevence, můj předpoklad bylo, že ano.

13. a) Znáte jméno okresního metodika prevence?

b) Jak byste celkově posoudil spolupráci s ním?

U této otázky odpověděli všichni, že okresního metodika znají. Spolupráci hodnotili jako výbornou, jeden uvedl, že se schází jednou ročně a jinak komunikace funguje přes e-mail, protože to při pracovním vytížení obou stran ani jinak není možné. Někteří dodali, že když řeší nějaký problém, kontaktují okresního metodika prevence hlavně kvůli jednotlivým kontaktům na potřebná zařízení popř. odborníky.

Touto otázkou uzavírám oblast týkající se přímo funkce školního metodika prevence. Snažila jsem se otázky stavět tak, aby se vzájemně prolínaly, hlavně proto, ať zjistím co nejvíce vazeb a informací.

Druhá oblast se týká rodičů a hlavně žáků.

14. Jsou podle Vás studenti dostatečně informovaní o funkci školního metodika prevence?

- a) dostatečně
- b) nedostatečně
- c) nevím, nedokážu posoudit

U této otázky odpovědělo 7 metodiků a) dostatečně a dodalo, že dávají informace o funkci na nástěnky, v občanské výchově jim to třídní učitelé sdělují a také na adaptačním kurzu se se školním metodikem prevence seznamují. 2 metodici uvedlo b) nedostatečně, i když se jim to hodně sděluje, 2 řekli, že nedokáží posoudit.

V další otázce se ptám na adaptační kurzy, protože je v rámci atmosféry budoucí třídy hodnotím jako velice přínosné.

15. Je na Vaši škole zaveden adaptační kurz prvních ročníků?

Dvě školy adaptační kurz zaveden nemají, protože nebylo dostatek financí. Ostatní školy adaptační kurz zaveden mají, Slezské gymnázium bylo dokonce první kdo zavedl adaptační kurz středních škol na Opavsku.

16. Jak jej celkově hodnotíte?

Školní metodici prevence na středních školách adaptaci hodnotí jako výborný, pozitivní přínos jak pro třídního učitele, který tímto poznává svou třídu, tak pro žáky ve třídě, kteří zde mezi sebou navazují první vztahy.

17. Zjistíte po adaptačním kurzu se zúčastněnými studenty, jak jej hodnotíte?

Většina škol hodnocení zjišťuje, a to buď formou dotazníků, nebo ústní formou, kdy si třídní učitel se žáky povídá. Hodnocení bývá pozitivní, stěžují si jen na stravu. Na Obchodní akademii metodik prevence řekl, že toto hodnocení považuje za hodně důležité, takže má různou podobu, ale je. Na Vyšší odborné a hotelové škole se studentům nejvíce líbí práce s psychologem.

V dalších otázkách se ptám na spolupráci a komunikaci s rodiči, je to oblast důležitá a proto stojí za zmínku.

18. Jak byste celkově posoudil komunikaci s rodiči studentů?

- a) se všemi dobrá**
- b) s některými dobrá**
- c) se všemi špatná**
- d) s některými špatná**

Až na jednoho metodika, který hodnotí komunikaci d) s některými špatná, odpověď je velice podobná odpovědi b) kterou označili ostatní metodici, v b) je ale zdůrazněno slovo špatné, což zavádí k tomu, že komunikace je spíše špatná. Metodik k tomuto řekl, že většinou nespolupracují 2- 3 rodiče na třídu.

19. Chtěl byste se k této oblasti komunikace s rodiči studentů ještě nějak vyjádřit?

Metodik prevence Mendelova gymnázia uvedl: „95% problémů souvisí s rodinou a rodinným prostředím, proto, když se rodiče zamyslí, poslechnou si dítě, funguje vzájemná komunikace, pak je to v pohodě, některým je to ale jedno.“

Na Slezském gymnáziu uvedl školní metodik prevence toto: „nazvala bych ji „zvláštní“ rodič od rodiče je to jiné, důležité je, jak to zvládnete „kočírovat“.“

Na některých školách si myslí, že celkově neprojevují zájem a spolupráce s nimi je velmi těžká, hodně rodičů si myslí, že škola může za problémy jejich dítěte a nevidí, že škola se problémy snaží řešit. Většinou to bývá i tak, že právě u problémových žáků rodiče spíše nespolupracují. Metodik Středního odborného učiliště Husova uvedl: „S některými je sice dobrá, ale s některými taky hodně špatná, někteří se zajímají, jiní na to kašlou, ale komunikace celkově není vůbec dobrá, asociální rodiny, kde děti nemají ani zázemí, rozvedené rodiny, všechno se to ukáže, to, co si studenti s sebou z rodiny nosí.“ Na závěr uvedu odpověď metodika Střední školy technické: „Obecně je komunikace dobrá, přijdou, když něco potřebují, nebo když je potřebují, ale celkově musím říct, že je složitá komunikace mezi rodičem, studentem

a učitelem, rodiče si většinou chrání své ego, žáci se zase neumí chovat ke svým rodičům, no a učitel pak nic moc nezmuže.“

Co se týká této otázky je všeobecně známo, že s rodiči byla komunikace vždy těžká, je to určitě i tím, že doma se dítě chová jinak, ale není divu, není ve svém kolektivu, není v sociálním prostředí školy, nemá na sobě „nálepku“ studenta, který je agresivní například. Rodič pak dle mého mnohdy neví, jak se v jaké situaci zachovat.

Konečnou částí mého rozhovoru s metodiky prevence je oblast Společnost a média, kde se ptám spíše atmosféru školní třídy a na vztahy mezi žáky navzájem.

20. Když se zaměřím na neustále se řešící problém na školách a tím je šikana, jak by podle Vás měla fungovat komunikace žáci, rodiče a škola, aby se násilí dětí nezvyšovalo?

Na Mendelově gymnáziu si umí poradit s drogami, ale spíše se řeší anorexie a bulimie, sebepoškozování, ale celkově si inteligence kolektivu umí poradit se vším, student se dokáže bránit, umí říct, když je nějaký problém, umí jej zhodnotit a upřesnit. Na Slezském gymnáziu šikana není problém, který se řeší. Tři metodici uvedly, že je důležité, když se o své děti zajímají jejich rodiče, když se doma ptají, co bylo ve škole, a aby je, když se problém vyskytne, nekryli. Rodiče ví, že škola umí pomoci, ale oni také musí. Jeden metodik prevence uvedl, že dle něj, se na střední škole vůbec šikana nevyskytuje. Jedna odpověď mne zaujala, jedná se o odpověď školního metodika prevence na Masarykově střední zemědělské škole.

„Násilí je obecně vnímáno jako normální, nezdůrazňujeme v médiích, že je špatné, spíš naopak, společnost nectí základní hodnoty, jak to pak může fungovat mezi studenty.“ Také metodik prevence Střední školy technické odpověděl zajímavě.

„Komunikace by se měla změnit určitě, už jsem se k tomu vyjadřovala u předchozí odpovědi, obecně mají studenti všeho plno, ničeho si neváží, mají vše na co si vzpomenou, chlapec pak spáchá trestnou činnost a rozvedeni rodiče místo, aby vyřešili jeho problém začnou řešit problémy svoje.“

U těchto odpovědí mne zaujal přístup k šikaně, názor na šikanu a hlavně různorodost odpovědí. Dozvěděla jsem se také zajímavou situaci a to, že se na obou gymnáziích vyskytuje problém anorexie a bulimie. Slezské gymnázium proti anorexii a bulimii navíc vymyslelo preventivní program, zvaný Help. Z tohoto soudím, že jde opravdu o problém konkurence mezi inteligentními lidmi, inteligence je zřejmě spojena

s tendencí dobře vypadat, to souvisí i s problémem sebepoškozování, který se na jednom gymnáziu objevil

21. Myslíte si, že je do budoucna nutná změna kvality komunikace mezi studenty ve třídě?

Někteří metodici si myslí, že do tohoto se těžko dá vstoupit, že si nesou komunikaci z předchozích škol, ale učitelé by pro zlepšení komunikace měli hodně dělat. Na Slezském gymnáziu například naučili studenty otevřeně vystupovat. Na Obchodní akademii je názor takový: „*Problém dneška je ten, že je vše odcizené, takže by to mělo minimálně zůstat takové jako teď, adaptační kurz je hodně důležitý pro komunikaci, ten rozhoduje, prolamuje ledy, třídní musí mít zájem.*“

Metodik Vyšší odborné a hotelové školy uvádí: „*Určitě a z velké části tuto komunikaci alespoň ve vyučovacích hodinách ovlivňuje učitel, proto by měli dle mého názoru do budoucna učit jen psychologové, protože pro dobrou komunikaci je důležité rozumět dynamice třídy, umět pracovat se skupinou.*“ Někteří si myslí, že změna není reálná.

Poslední otázka je zaměřená na média, protože si myslím, že dnešní doba komunikace přes internet ovlivňuje jak verbální, tak neverbální komunikaci mezi žáky.

22. Jak moc dle Vašeho názoru ovlivňují tuto kvalitu média?

Ve většině případů se objevila odpověď, že určitě ovlivňují, ale jak a jak moc těžko říct. Metodik Obchodní akademie řekl, že dle jeho názoru média na jedné straně odcizují, na druhé straně naopak nahrazují komunikaci v dnešní uspěchané době jiným způsobem. Názor školní metodičky prevence Střední průmyslové školy stavební je takový: „*naši žáci mají mnoho úkolů, rýsování, a tak dále, takže si myslím, že na internet ani nemají čas*“ Podle metodičky Střední zdravotnické školy počítač kazí neverbální komunikaci, neverbální projevy, proto internet komunikaci hodně omezuje. Na Střední umělecko- průmyslové škole se objevil názor metodičky na šikanu na internetu, konkrétně kyberšikanu, jako hrozba pro obory informatiky. Nakonec metodik prevence na Střední škole technické řekl: „*média ovlivňují hodně, studenti v nich vidí, co by vidět neměli, v televizi konkrétně málo poučných filmů, málo filmů, které by studenty povzbudili, uklidnili, spíš v ní vidí co ještě neviděli, například co se týká násilí a to je špatné*“

Shrnutí

V praktické části, jsem se v první oblasti týkající se funkce školního metodika prevence dozvěděla, že byli do funkce zvoleni ředitelem školy, ne vlastní iniciativou, pouze jeden metodik prevence mi sdělil, že se školní metodik prevence hodí k jeho předmětu občanská výchova, lépe se tak se studenty pozná a má k nim blíže. Dle mého názoru bych tento zájem ze strany učitelů občanských a rodinných výchov očekávala, neboť tyto předměty s prevencí částečně souvisí. Téměř všichni metodici ale aspoň tyto předměty vyučují, což je dobře.

Školením, které je v legislativě ukotveno v podobě 250 splněných hodin, neprošli všichni, což je špatně už z důvodu, že funkce na školách funguje již několik let. Věřím ale, že je stále více vzdělávacích programů pro metodiky a tato situace se zlepší i díky financím.

Minimální preventivní program je na školách zaměřen na aktuální problémy dané školy, což jsem předpokládala a potvrdilo se. Co se týká rozdělení a zvláštností dle různosti typů škol, na gymnáziích se objevuje problém anorexie, bulimie a sebepoškození, což souvisí, jak jsem uvedla výše s potřebou vypadat dobře. S šikanou se na této škole neseťkávají téměř vůbec, což bude zřejmě souviset s inteligencí žáků a prestiží školy. Nejvíce zajímavé případy se objevili na Vyšší odborné a hotelové škole, kde se řeší problémy všeho druhu, od šikany, alkoholu, kouření až po držení zbraně. Nevím, zda to není dáno tím, že tuto školu navštěvují kromě žáků, kteří si tuto školu přímo vyberou, také žáci, kteří se například nedostanou na gymnázia nebo na jinou školu. Potom lze předpokládat, že mezi nimi mohou být různé povahy. Střední zdravotnickou školu navštěvují, jak jsem uvedla výše nejvíce dívky, problémy, které se na škole objevují nejsou kromě kouření žádné, šikana se na škole zatím neobjevila vůbec. Naopak na Střední škole stavební, kterou naopak navštěvují více chlapci se šikana objevila, jinak se kromě zákazu kouření snaží o zlepšení atmosféry ve třídě, žádné jiné nežádoucí chování se u nich neprojevovalo. Pro srovnání obou odborných učilišť se na obou vyskytují problémy s drogami, hlavně problémy, které se týkají dětí z asociálních rodin, což jsem u těchto škol také předpokládala.

K preventivnímu týmu, který by na školách měl dle vyhlášky č. 72/2005 Sb. fungovat jako poradenský tým jsem se také vyjadřovala výše, jen bych k tomu dodala, že pokud je zakotven v legislativě měl by fungovat, i když se to některým pedagogům nelíbí. To je ale věcí zejména ředitelů škol.

Problémy na školách jsem popsala, souvisí s Minimálním preventivním programem.

- Okresního metodika prevence všichni školní metodici znají a spolupráce s ním funguje výborně, což je očekávaný a dobrý výsledek.
- Oblast rodiče a žáci směřuje ke komunikaci s rodiči, která je dle většiny dobrá, ovšem někdy je těžká, což se vzhledem k tomu, že sami rodiče mívají problémy a děti tak mohou pocházet z rodin, kde se společensky nežádoucí chování objevuje také, dá pochopit.
- Adaptační kurz mne taky zajímal a výsledky byli odpovídající, až na dvě školy, kde kurz není z důvodu financí mají adaptaci zavedenou a hodnotí ji jako velice přínosnou.

Proti rizikovému chování, které má podobu šikany, můžeme bojovat, ale zapojení musí být i rodiče, což je někdy těžko, jinak se proti šikaně staví střední školy zejména adaptačním kurzem a taky školením, kterým mnoho pedagogů z řad třídních učitelů prochází. Pokud se šikana na škole objeví je zapojen okresní metodik prevence, který jako psycholog provádí diagnostiku třídního klimatu a problém se snaží vyřešit.

Kvalita komunikace ve třídě, by se dle téměř všech metodiků prevence měla změnit, ovšem jak většinou uvádí, hlavně třídní učitel musí mít zájem o žáky a komunikaci usměrňovat, on by se měl o třídu zajímat a to jak z hlediska profesionálního, tak osobního, měl by pochopit, že být učitelem je více či méně poslání.

Poslední otázku směřuji k médiím, protože ta ovlivňují dění ve společnosti zásadním způsobem. S médii souvisí internet a s ním stále nové a nové technologie komunikace. Dle metodiků prevence internet není dobrý, protože omezuje především neverbální komunikaci. Kyberšikana, která s internetem souvisí se teď jako rizikové chování nově objevila, na středních školách v Opavě není a doufejme, že se ani do budoucna neobjeví.

Závěr

Úroveň prevence na školách v České republice v posledních letech hodně stoupla. Mohu říci, že stoupl také výskyt rizikového chování. Ovšem propracovaný systém prevence dává školním metodikům na školách na Opavsku naději v lepší zítřky. Učitel s touto funkcí potřebuje podporu legislativní, kterou má v podobě Metodických pokynů, ale také podporu ze strany okresního metodika prevence, pod kterého školní metodici spadají. Okresní metodik prevence ve městě Opava tuto podporu zaručuje.

Minimální preventivní programy na jednotlivých středních školách ukazují na to, že žádná škola situaci prevence nepodceňuje, což je výborný výsledek. Metodici si problémy, nelehké situace a starosti svých studentů uvědomují a snaží se pro ně dělat co nejvíce. V programech poukazují na vyskytující se sociálně patologické jevy na škole a bojují proti jejich existenci. Svě studenty dobře znají, ví, jaké mají zájmy. Studenti v prvním ročníku na většině školách jezdí na adaptační kurzy, kde si i oni uvědomují, kdo je osoba s funkcí školního metodika prevence a co přesně jeho práce obnáší.

Metodik a jeho práce s žákem a třídou je čím dál více otevřenější, metodikova práce s rodiči žáků se neustále zlepšuje. Děje se tak díky komunikaci, která se rozšiřuje formou internetu, e- mailů apod.

Funkce školního metodika prevence obnáší také neustále se vzdělávat. Není divu, s nárůstem kriminality mladistvých, s příchodem drog a internetové šikany si to situace na školách žádá. Školení je mnoho, záleží individuálně na každém metodikovi, kolik času a energie svému poslání věnuje.

Díky rozhovorů s metodiky jsem si uvědomila, jak je jejich práce těžká a kolik toho obnáší. Přínosem mi také byly články z odborného časopisu Prevence. Tyto články vřele doporučuji k přečtení všem, kteří se prevencí nežádoucích jevů ve školství zabývají. Metodici ke mně byly velice upřímní. Dozvěděla jsem se spoustu zajímavostí z oblasti legislativy, kde jsou neustále mezery, a také o situaci na školách, kde se učitelé s touto funkcí setkávají s realitou.

Prevence byla, má a bude mít vždy smysl, je to předcházení něčemu, v tomto případě něčemu společensky nežádoucímu. V oblasti sociální práce má prevence své místo, jsem přesvědčena, že důležité a potřebné. Proto jsem si toto téma zvolila.

Studiem tohoto tématu jsem získala spoustu informací a nových náhledů na situaci ve společnosti v naší zemi.

Použitá literatura a prameny

BUDINSKÁ, Martina. Metodický pokyn k primární prevenci sociálněpatologických jevů. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 9, s. 4-5.

DUBEC, Michal. *adaptační (stmelovací) soustředění : Kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia*. 1. vyd. Praha : Občanské sdružení Projekt Odyssea, 2007. 49 s. ISBN 978-80-87145-22-7.

DUCHOŇOVÁ , Irena. Kyberšikana - fenomén dnešní doby. *Prevence*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 4-7.

HORÁČEK , Jan. Dokumentace školního metodika prevence. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 6, s. 4-5.

HUPLÍKOVÁ, Marie. Atmosféra ve škole a metody přispívající k jejímu zlepšení. *Prevence*. 2007, 4, 7, s. 15-17

KAŠPÁRKOVÁ, Svatava. *Pedagogická diagnostika třídy a žáka* . 1. vyd. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009. 115 s. ISBN 978-80-7318-790-3, s. 73-74.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování : Cesta k zastavení epidemie šikanování na školách*. Dominik Dvořák; Předmluvu napsal Bohumil Stejskal. 2. vyd. Praha : Portál, 2005. 256 s. ISBN 80-7367-014-3.

KRAUS, Blahoslav. Jakou prevenci na střední?. *Prevence*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 8-9.

KRIEHOVÁ , Magdaléna. Kouření dětí- : aktivity a témata k diskusi o kouření. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 6, s. 16-17.

LAŠEK , Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2001. 161 s. ISBN 978-80-7041-980-9.

LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele : O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. 2. upr. vyd. Brno : Paido, 2008. 69 s. ISBN 978-80-7315-169-0.

MARTANOVÁ, Veronika, et al. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky*. Barbara Janíková, Tereza Daněčková; Tereza Daněčková. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova Praha, 2007. 159 s. ISBN 978-80-254-0525-3.

SZPANDRZYKOVÁ, Dagmar. Stávám se středoškolákem : Adaptační kurz. *Prevence* . 2007, roč. 4, č. 3, s. 12-13.

ŠVAŘÍČEK , Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TETTAUEROVÁ , Stanislava. Kouření dětí a možnosti prevence. *Prevence*. 2007, roč. 4, č. 8, s. 15-17.

TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence*. Bohuslav Helešic. 1. vyd. Most : Hněvín, 2006. 104 s. 80-86654-17-6.

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. Vyd. Praha: Portál s. r. o., 2004. 872 str. ISBN 80-7178-802-3.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Černý Michal. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. 154 s. ISBN 80-244-0337-4, s. 23.

Internetové zdroje:

Xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus
Www.icm.cz [online]. 2006 [cit. 2010-02-28]. Národní informační centrum pro mládež. Dostupné z WWW: <<http://www.icm.cz/search/node>>.

NEZVAL, Jiří. *MŠMT : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 6.4.2009, 7.4.2009 [cit. 2010-03-23]. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-prevence-socialne-patologickych-jevu-u-deti-a>>.

Jiné zdroje:

Materiál okresního metodika prevence (příloha č.1)

Seznam příloh:

- Příloha č. 1 **Přehled legislativy týkající se funkce školního metodika prevence**
- Příloha č. 2 **Otázky k rozhovoru se školními metodiky prevence**
- Příloha č. 3 **Odpovědi v rozhovorech se školními metodiky prevence**

Příloha č. 1

Přehled legislativy týkající se funkce školního metodika prevence

ZÁKONY

- 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí
- 91/1998 Sb. o rodině
- 167/1998 Sb. o návykových látkách
- 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy
- 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů
- 561/2004 Sb. školský zákon
- 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících
- 379/2005 tabák, alkohol a jiné návykové látky

VYHLÁŠKY

- 13/2005 Sb., o středním vzdělávání
- 48/2005 Sb., o základním vzdělávání
- 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- 108/2005 S., o školských, ubytovacích a výchovných zařízeních a o školských účelových zařízeních
- 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému

METODICKÉ POKYNY

- 14423/1999-22 k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance
- 20 006/2007-51 k primární prevenci sociálně patologických jevů ve škole
- 20 006/2007-51 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení
- 16227/96-22 k prevenci zneužívání návykových látek ve školách a škol. zařízeních
- 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví

25884/2003-24 Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při

prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže na dětech a mládeži páchané (nahrazuje 14 144/98-22 z toku 1998)

11691/2004-24 Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu

DALŠÍ

Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 – 2009 (usnesení vlády 1305/2004)

Strategie prevence SPJ u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2005 -2008

Strategie prevence kriminality na léta 2008-2011

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012

Příloha č. 2

Funkce školního metodika prevence:

1. a) Jak jste byl jmenován do funkce metodika prevence?
b) Pokud jste si funkci zvolil sám, co Vás k tomu vedlo?
c) Jak dlouho působíte ve funkci?
2. a) Podle MŠMT je nutno pro funkci školního metodika prevence projít studium v rozsahu minimálně 250 hodin, prošel jste tímto studiem?
b) Vzpomínáte si na přesný počet hodin, které Vaše studium mělo?
3. V případě, že ano, kdo vzdělávání organizoval?
4. Jak byste hodnotil rozsah školení?
a) přiměřený
b) nadbytečný
c) dostatečný
d) nedostatečný
5. Jaké byste ohodnotil celkově toto školení?
6. Na jakou problematiku se zaměřuje Váš Minimální preventivní program, program, který by měl být nastaven přesně na Vaši školu z hlediska prevence?
7. Došlo díky němu podle Vás za dobu Vašeho působení ve funkci k nějakým změnám? Jestli ano, jakým?
8. Jak hodnotíte působení tzv. „preventivního týmu“, což jsou učitelé, které jste si sám vybral pro užší spolupráci s prevencí?
9. Jaká je z Vašeho pohledu spolupráce s ostatními učiteli?
10. Objevil se na Vaši škole nějaký problém, který jste jako metodik prevence musel řešit?
11. Jak byste hodnotil výsledek tohoto problému?
12. Jestli bylo problémů více mohl byste se k nim také vyjádřit?
13. a) Znáte jméno okresního metodika prevence?
b) Jak byste celkově posoudil spolupráci s ním?

Rodiče a žáci

14. Jsou podle Vás studenti dostatečně informovaní o funkci školního metodika prevence?
a) dostatečně
b) nedostatečně
c) nevím, nedokážu posoudit

15. Je na Vaši škole zaveden adaptační kurz prvních ročníků?
16. Jak jej celkově hodnotíte?
17. Zjišťujete po adaptačním kurzu se zúčastněnými studenty, jak jej hodnotí?
18. Jak byste celkově posoudil komunikaci s rodiči studentů?
- a) se všemi dobrá
 - b) s některými dobrá
 - c) se všemi špatná
 - d) s některými špatná
19. Chtěl byste se k této oblasti komunikace s rodiči studentů ještě nějak vyjádřit?

Společnost a média:

20. Když se zaměřím na neustále se řešící problém na školách a tím je šikana, Jak by podle Vás měla fungovat komunikace žáci, rodiče a škola, aby se násilí dětí nezvyšovalo?
21. Myslíte si, že je do budoucna nutná změna kvality komunikace mezi studenty ve třídě
22. Jak moc dle Vašeho názoru ovlivňují tuto kvalitu média?

Příloha č. 3

Škola: Mendelovo gymnázium, Opava

Pohlaví: muž

Předměty, které vyučuji: chemie a biologie

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1.a) „Panem ředitelem hned po mém nástupu, v podstatě proto, že jsem byl nový.“

b) „Nezvolil jsem si ji sám.“

c) „6 let“

2.a) „Ano.“

b) „Nevím, ale 250 určitě.“

3. „Helena Vrbková“

4.a)

5. „Velice se mi líbilo.“

6. „Na nedrogové závislosti a na práci s kolegy, chtěl bych je více zapojit do prevence.“

7. „Došlo určitě, i ve vztahu chápání prevence celkově.“

8. „Budujeme se asi rok a půl a začíná fungovat.“

9. „Různorodá, s některými je dobrá, s některými špatná, nikdy to nebude na 100%.“

10. „Problémy jsou, nejvíce asi sebepoškozování, tito studenti se chovají jinak a musí se proti tomu bojovat, kluci jsou jiní, ti si zase nepřiznají problém, také se u nás vyskytl problém s anorexií a taky, ale to si myslím, že je dáno prostředím školy – konkurence mezi nimi.“

11. „Těžko se dá hodnotit výsledek, je to jak kdy.“

12. „Vše už jsem řekl.“

13.a) „Ano znám.“

b) „Spolupráce je výborná.“

Rodiče a žáci:

14.a)

15. „Ano, již 5 let, je vidět spokojenost.“

16. „Dobrý, jsem spokojený.“

17. *„Rozdáváme studentům dotazníky, většinou jde o pozitivní hodnocení.“*

18. b)

19. *„95% problémů souvisí s rodinou a rodinným prostředím, proto když se rodiče zamyslí, poslechnou si dítě, funguje vzájemná komunikace, pak je to v pohodě, některým je to ale jedno.“*

Společnost a média:

20. *„Na gymnázium si umíme poradit s drogami, ale spíše je tu anorexie, bulimie, sebepoškozování, ale celkově mohu říct, že si inteligence našeho kolektivu umí poradit, student se dokáže bránit, zhodnotit a upřesnit.“*

21. *„Těžko se do toho dá vstoupit, komunikaci si nesou už z předchozích škol dle mého, ale učitelé by měli pro kvalitu komunikace ve třídě dělat hodně, aby se zlepšila.“*

22. *„Média dovedou ovlivnit cokoli a ovlivňují.“*

Škola: Slezské gymnázium, Opava

Pohlaví: žena

Předměty, které vyučuji: základy společenských věd, tělesná výchova

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1. a) *„Ředitelem, později ředitelem školy.“*
b) –
c) *„Už si to nepamatuji, ale od doby vzniku této funkce, takže asi 15 let.“*
2. a) *„Ano.“*
b) *„250“*
3. *„PhDr. Helena Vrbková, realizuje dvouleté a pětileté výcviky pro školní metodiky prevence, speciální pedagogy, psychology a další pracovníky.“*
4. c)
5. *„Zcela mimořádný, neboť šlo především o prožitkový seminář, kdy si člověk sáhl až na dno a pochopil řadu problémů, do kterých se dostávají všichni lidé.“*
6. *„Máme vytvořeny dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle. Různé projekty, zlepšování atmosféry ve škole...atd., je toho více.“*
7. *„Rozhodně se domnívám, že v naší škole díky dodržování určitých pravidel, každý ví, co se smí a co ne. Přispívá to k „rodinné atmosféře“, na tom je založena filozofie naší školy.“*
8. *„Můžu se na ně kdykoliv obrátit s problémem-vzniklou situací a řešíme spíše prevenci.“*
9. *„Dobrá.“*
10. *„Vždy je co řešit.“*
11. *„Bylo jich hodně, konkrétně se vyjadřovat by bylo na dlouho.“*
12. *„Je potřeba si uvědomit, že většinou suplujeme rodiče, takže často řeším rodinné problémy, školní neúspěchy, sebehodnocení.“*
13. a) *„Ano, znám.“*
b) *Skvělá.*

Rodiče a žáci:

14. a)

15. *„Ano a naše škola byla první v Opavě, která rozjela adaptační kurzy.“*

16. „*Já určitě pozitivně.*“
17. „*Máme dotazníky, kterými zjišťujeme u studentů hned po ukončení adaptačního kurzu, jak jej hodnotí.*“
18. „*Nazvala bych ji „zvláštní“ rodič od rodiče je to jiné, důležité je, jak to zvládnete „kočírovat“.*“
19. „*Ne.*“

Společnost a média:

20. „*Šikana na gymnáziu, není téma co bych řešila, pracuji s inteligentními lidmi u kterých pěstujeme zodpovědnost k ostatním.*“
21. „*Nedomnívám se (hovořím o naší škole). Naučili jsme studenty otevřeně vystupovat, což vítám.*“
22. „*Určitě ovlivňují, ale jak moc to těžko říct.*“

Škola: Obchodní akademie

Pohlaví: muž

Předměty, které vyučuje: dějepis, občanská výchova, tělesná výchova

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

- 1.a) *„Ve funkci jsem od počátku mé práce na škole, protože jsem jako metodik působil i na jiných školách, na základní škole také.“*
- b) *„Volil jsem si ji sám, uvedl jsem u přijímacího řízení, že bych tuto funkci rád zastával, protože to souvisí s občanskou výchovou, ve třídě žáky poznávám, takže si myslím, že to má smysl.“*
- c) *„9 let na škole.“*

- 2.a) *„Ano prošel.“*
- b) *„250“*

3. *„Sdružení Život bez závislostí.“*

4. a)

5. *„Velmi dobré“*

6. *„Spíše všeobecně je zaměření, ale co řeším je kouření.“*

7. *„Myslím si, že nijak zvlášť, ale nemůžu moc posoudit, nemám zpětné vazby.“*

8. *„Všechno závisí na mě.“*

9. *„Většinou to nikoho nezajímá, mám s nimi trošku problémy.“*

10. *„Záškoláctví, každotýdenní problém.“*

11. *„Výsledek nejde popsat, je to trvalý problém.“*

12. –

13. *„Ano“.*

Rodiče a žáci:

14. a) *„Třídní učitel, občanská výchova, adaptační kurz, rodiče dostanou kontaktní list.“*

15. *„Ano je a účastní se ho téměř všichni.“*

16. *„Velmi dobře.“*
17. *„Ano, ne vždy se to stihne nějakou písemnou formou, ale ústně určitě, považuju to za důležitou věc.“*

18. a)

19. *„Důležité je zda se zajímají, dá se ale domluvit určitě.“*

Společnost a média:

20. *„Rodiče se musí zajímat o své děti, hovořit doma o kontaktu učitel, žák, dozvědět se o atmosféře třídy, rodiče ví, že jsme připraveni dětem pomoci, ale hodně záleží i na nich.“*

21. *„Problém dneška je ten, že je vše odcizené, takže by to mělo minimálně zůstat takové, jako teď, adaptační kurz je hodně důležitý pro komunikaci, ten rozhoduje, prolamuje ledy, třídní musí mít zájem.“*

22. *„Na jedné straně média hodně odcizují, na druhé se snaží komunikaci nahradit jiným způsobem.“*

Škola: Vyšší odborná a hotelová škola

Pohlaví: žena

Předměty, které vyučuji: anglický jazyk, český jazyk

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1. a) „*Funkce mi byla nabídnuta, každý něco na škole dělá.*“
b) „*Být školním metodikem prevence je podle mě společensky prospěšné, má to smysl.*“
c) „*4 roky.*“
2. a) „*Ano prošla.*“
b) „*Studium mělo přesně 250 hodin.*“
3. „*Organizace Život bez závislostí, vedla PhDr. Helena Vrbková.*“
(PhDr. Helena Vrbková je mimo jiné šéfredaktorkou časopisu Prevence)
4. a) „*Přiměřený.*“
5. „*Ne až tak dobře, z 50 % se nevěnovalo problematice, věnovali jsme se psychoterapii jednotlivých účastníků školení, což vyplývá z funkce psychoterapeuta paní Vrbkové.*“
6. „*Letošní rok se zabývám problematikou alkoholu, jelikož se stalo, že přišli studenti do školy v podnapilém stavu, chodí často po škole na pivo... atd.*“
7. „*Zatím nedošlo, ale zvýšil se zatím počet preventivních akcí, já sama se snažím neustále upozorňovat učitele, aby informovali žáky o problémech, snažím se pořádat různé besedy, pokud je to možno.*“
8. „*Bohužel nemám preventivní tým, nebyl realizovatelný.*“
9. „*Někdy spolupracují, někdy ne, zájem mají spíše někteří, někdy je ale spolupráce nutná, například když se řeší šikana ve třídě.*“
10. „*Ano a za dobu mého působení jich byla celá řada, řešili jsme šikanu, střelnou zbraň, kouření.*“
11. „*Výsledky bych hodnotila velice dobře. U střelné zbraně si žák uvědomil chybu, alkohol si studenti také uvědomí, když jim třeba pustíme video, šikana se vyřešila také úspěšně.*“
12. „*Už jsem se k nim vyjádřila.*“
13. a) „*Ano znám.*“
b) „*Paní Javůrková je velice ochotná, poradí, když potřebuji.*“

Rodiče a žáci

14. a)
15. „Ano je.“
16. „Zdá se mi, že firma na kterou jsem zvyklá už delší dobu je komerční, žáci se baví, protože mají hodně volného času a je to chápáno jako prodloužený víkend, málo psychologie dle mého názoru, na druhou stranu pro organizaci kurzu pro žáky je tohle lepší, jsou pod dohledem.“
17. „Ano zjišťuju, hodnotí je ve velké většině dobře, nejvíce se jim líbí práce s psychologem.“
18. d) „Většinou nespolupracují 2-3 rodiče na třídu.“
19. „Ani ne.“

Společnost a média

20. „Nejdůležitější je všimnout si, rodiče si musí všimnout chování dětí doma a učitel by měl pozorovat chování žáků ve třídě, žáci většinou s problémem také chodí sami.“
21. „Určitě a z velké části tuto komunikaci alespoň ve vyučovacích hodinách ovlivňuje učitel, proto by měli dle mého názoru do budoucna učit jen psychologové, protože pro dobrou komunikaci je důležité rozumět dynamice třídy, umět pracovat se skupinou.“
22. „Těžko říct, určitě nějak ano, ale nedokážu posoudit. Může mít určitě vliv na psychicky oslabené jedince.“

Škola: Střední průmyslová škola stavební

Pohlaví: žena

Předměty, které vyučuji: český jazyk a občanská výchova

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1. a) „Dostala jsem funkci hned po nástupu na školu.“
b) „Nezvolila.“
c) „Třetím rokem.“
2. a) „Studium se nekonalo, mělo být plně hrazeno krajem, ale nedošlo k tomu.“
b) –
3. –
4. –
5. –
6. „Hlavní téma našeho MPP je zlepšení atmosféry ve škole, vzájemná důvěra, zlepšení komunikace učitel a žák, taky na kouření se zaměřujeme.“
7. „Určitě došlo, stav se zlepšil, spolupracujeme s Člověkem v tísní, zapojujeme se do hodně akcí, ale je to víceméně teoretická záležitost ve smyslu seminářů, atd.“
8. „Spolupracuji pouze s výchovným poradcem.“
9. „Neumím se k tomu nějak vyjádřit, komunikují se mnou.“
10. „Já jsem nic závažného řešit nemusela, ale tehdejší metodik řešil šikanu.“
11. „Vůbec nevím, jak se to vyřešilo.“
12. –
13. a) „Ano, znám.“
b) „Perfektní spolupráce.“

Rodiče a žáci:

14. a) „Chodíme se představovat.“
15. „Ano.“
16. „Jsou výborné.“
17. „Ano, ústní formou, kdo má jaké zkušenosti.“
18. b)

19. *„Řekla bych, že celkově neprojevují zájem.“*

Společnost a média:

20. *„Na střední škole se dle mého moc nevyskytuje, možná na základní škole, nebo v 1. ročníku na střední škole.“*

21. *„Komunikace je pořád stejná, někdy je to dobré, jindy ne, změna není reálná.“*

22. *„Naši žáci mají mnoho úkolů, rýsování, a tak dále, takže si myslím, že na internet ani nemají čas.“*

Škola: Střední škola poštovních a logistických služeb

Pohlaví: muž

Předměty, které vyučuje: matematika a informatika

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

- 1a) „Pan ředitel mi práci nabídl, byl jsem na škole nejmladší, řekl mládí vpřed.“
- b) „Nezvolil jsem si ji sám.“
- c) „5 let.“

- 2 a) „Neprošel.“
- b) „Neprošel jsem toto školení, ale cca 100 hodin už mám odchozených na různých školeních.“

3. „Všechno organizoval okresní metodik prevence.“

4. c)

5. „Dobrá, prožitková školení.“

6. „Mám jen ten minimální preventivní program, který musí být, na žádnou problematiku se neorientuji.“

7. „Ne, setrvalý stav.“

8. „Spolupracuji jen s výchovným poradcem.“

9. „Vždycky byla dobrá.“

10. „Ano objevil, více problémů bylo.“

11. „Vždy to dopadlo dobře.“

12. „Dívka s dysfunkční rodiny se na mne upoutala, říkala, že bere prášky, že se zabije, po půl roce skončila na psychiatrické léčebně a nyní je na odborném učilišti Husova.“

- 13.a) „Ano.“
- b) „Spolupráce je výborná.“

Rodiče a žáci:

14. b) „Máme schránku důvěry, e-mail důvěry.“

15. „Ano je.“

16. „Jako velmi přínosný.“

17. „Ano zjišťujeme.“

18. b)

19. „Není třeba.“

Společnost a média:

20. „*Nemám ponětí, ale hlavně, aby rodiče děti nekryly, aby viděli, že je problém, a když je, tak jej řešit.*“

21. „*Není nutné obecně.*“

22. „*Dle mého neovlivňují.*“

Škola: Střední zdravotnická škola

Pohlaví: žena

Předměty, které vyučuji: tělesná výchova

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1a) *„Byla jsem jmenována po nástupu na tuto školu, paní ředitelka si přála, ať do funkce nastoupí někdo mladší, nastoupila jsem po starší kolegyni.“*

b) *„Nezvolila jsem si ji sama.“*

c) *„4 roky.“*

2.a) *„Neprošla.“*

b) –

3. –

4. – *„Vůbec nemohu ohodnotit, měl být zorganizován projekt, v rámci MŠMT, ale nebyl zrealizován.“*

5. –

6. *„Náš MPP je zaměřen na kouření, měli jsme pozvaného i externistu.*

Letos jsme zaměřeni na cizince, na vnímání menšin.“

7. *„Já myslím, že určitě, ale zas takové problémy nejsou.“*

8. *„Tohle je nejsložitější problém, spolupracuji akorát s výchovným poradcem, což je ale zástupkyně ředitele a ta až tak není v kontaktu s žáky a také s naší psycholožkou, která mi velmi pomáhá.“*

9. *„Dobrá, třídí si své problémy většinou řeší sami.“*

10. *„Náznak šikany.“*

11. *„Kladně.“*

12. *„Zatím nebyli větší problémy, tudíž nemám co bych k tomu víc řekla.“*

13. a) *„Ano znám.“*

b) *„Spolupráce je perfektní.“*

Rodiče a žáci

14. b)

15. *„Ano.“*

16. *„Jako velký přínos, ihned se ukáže jak spolu vycházejí, studenti jsou nadšení.“*

17. *„Vždy děláme dotazník, studenti hodnotí většinou kladně.“*

18. b)

19. „*Nemám co říct.*“

Společnost a média:

20. „*Já bych řekla, že jsou o tomto problému hodně informováni, studentům jsme pustili filmy, snažíme se zapojovat do různých projektů.*“

21. „*Určitě, více komunikovat, také co se týče vztahu učitel žák by se komunikace měla změnit.*“

22. „*Hlavně počítač, ten kazí to, co nabízí osobní komunikace, neverbální projevy. atd. Také si myslím, že je to v komunikaci hodně omezuje.*“

Škola: Střední umělecko – průmyslová škola
Pohlaví: žena
Předměty, které vyučuji: umělecké předměty

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

- 1a) „Oslovil mě pan ředitel, přišla jsem jako nová a původní metodik šel do důchodu.“
 - b) „Nezvolila.“
 - c) „6 rok sama, jeden rok jsem působila jako metodik spolu s kolegyní, která šla do důchodu.“
- 2.a) „Neprošla, ale navštěvuji různé přednášky.“
 - b) „Mám za sebou 160 hodin.“
3. „Tyto přednášky organizuje v Českém Těšíně sdružení AVE.“
(měli jsme to na šikanu, komunikaci, na drogy, mezilidské vztahy, každý blok má dva dny, potom budu mít ve škole supervize)
4. a)
5. „Velmi kladně.“
6. „Všeobecně je orientován, nejvíc asi řešíme kouření, preventivně také AIDS, návykové látky, chci, aby se studentům nejvíc dostalo pomoci promítání v občanské výchově.“
7. „Zavedla jsem zpřístupnění minimálně preventivního programu na internet, mám zavedenou nástěnku metodika prevence, aby si ji mohli přečíst i rodiče.“
8. „Problémy řeším jenom já a výchovný poradce.“
9. „Spolupráce je těžká, na naší škole je mnoho starších učitelů a ti nevěří, že má prevence smysl.“
10. „No, bylo jich víc, šikanu jsme tu snad ještě neměli, ale pokud by se objevila, musím říct, že jelikož jsme výběrová škola, ani bychom ji nenechali „vypuknout“ Rozhodně ji tvrdě odmítáme.“
11. „Vždycky se všechno vyřešilo, studenti totiž chodí sami s problémy, ale většinou jdou na výchovným poradcem.“
12. „Už se k tomu nechci vyjádřit.“
- 13.a) „Ano, znám.“
 - b) „Není problém, vždy odpoví.“

Rodiče a žáci:

14. a)

15. „Ano.“

16. „Kladně.“

17. „Zjišťujeme, hodnocení zajišťují třídní učitelé.“

18. b)

19. „Ani ne.“

Společnost a média:

20. „Tohle by měl řešit a přijít s problémem hlavně třídní učitel, který třídu zná a ví, jak se k sobě žáci navzájem chovají, atd.

V 1. a 2. ročnících děláme B3 dotazníky, kterými se zjišťují vztahové struktury.“

21. „No určitě, jak mezi nimi, tak mezi učitelem a žákem hlavně, například starší učitelé komunikují jinak než mladší.“

22. „Šikana například na internetu se může objevit velice snadno, my tu máme obory informatiky třeba, zde se může lehce objevit kybersíkana, ale zatím jsme ji nemuseli řešit.“

Škola: Masarykova střední zemědělská škola
Pohlaví: žena
Předměty, které vyučuji: ekonomika, účetnictví

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1. a) „*Panem ředitelem.*“
b) „*Zastoupila jsem za kolegyni, která šla na mateřskou, byli jsme spolu v kabinetě, tak jsem si řekla, že po ní funkci převezmu.*“
c) „*4 roky.*“
2. a) „*Ano.*“
b) „*Asi 250.*“
3. „*1. lékařská fakulta v Praze, rozsah byl dostatečný a zakončeno bylo zkouškou.*“
4. a)
5. „*Celkově jsem čekala, že se dozvím víc z oblasti drog, ale jinak bylo vše perfektní.*“
6. „*Zaměřujeme se na adaptaci žáků, na atmosféru ve třídě.*“
7. „*Nevím.*“
8. „*Když je problém, který je potřeba řešit, tak komunikace funguje.*“
9. „*V pohodě.*“
10. „*Problémy byly, kázeň, náznaky šikany, řešil to preventivní tým a výsledek byl Dobrý.*“
11. „*Kladně.*“
12. „*Byly 3 větší, všechny se vyřešili.*“
13. a) „*Ano.*“
b) „*1 za rok je schůzka, jsme v kontaktu víceméně přes e-mail, protože to ani jinak asi nejde.*“

Rodiče a žáci:

14. c) „*Možná na internetu.*“
15. „*Letos nebyl, kvůli financím z kraje a vzhledem k náročnosti organizace.*“
16. „*Určitě výborně, poznali se, fajn to bylo i pro třídního, který poznal první náznaky chování studentů v určitých situacích, a tak dále.*“

17. „Zjišťovali jsme na třídních schůzkách od rodičů co jim řekli studenti, abychom hlavně věděli, co příště změnit.“

18. b)

19. „U studentů, kteří jsou problémoví, rodiče nespolupracují.“

Společnost a média:

20. „Násilí je obecně vnímáno jako normální, nezdůrazňujeme v médiích, že je špatné, spíš naopak, společnost nectí základní hodnoty, jak to pak může fungovat mezi studenty.“

21. „To nevím, ale dneska v době mobilů a facebooku je to hodně o odtažitosti.“

22. „Média ovlivňují hodně.“

Škola: Střední a odborné učiliště Husova

Pohlaví: muž

Předměty, které vyučuji: tělesná výchova, občanská výchova

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1. a) „*Panem ředitelem.*“
b) „*Nezvolil jsem si ji sám.*“
c) „*Asi 12 let.*“
2. a) „*Prošel jsem tímto vzděláním.*“
b) „*200*“
3. „*Paní Helena Vrbková.*“
4. a)
5. „*Bylo takové, jaké by mělo být.*“
6. „*Program máme zaměřený na kouření, i když toto se prostě nedá zastavit a také na záškoláctví, protože to je každodenní problém.*“
7. „*Ano, došlo ke zlepšení informovanosti v oblasti rizikového chování.*“
8. „*Školní preventivní tým funguje a je dobrá spolupráce.*“
9. „*Všichni spolupracují dobře.*“
10. „*Záškoláctví, výchovná opatření, výchovná komise, podmíněčné vyloučení, potom hodně také drogy, ale tady je problém, když přijede policajt, tak nezmůžou nic, zjistí, že to má pro vlastní potřebu a tím to končí, taky se u nás vyskytují krádeže na pracovišti.*“
11. „*Většinou se problémy táhnou dlouho, některé se vyřeší, některé ne, dělá to taky špatná školní legislativa.*“
12. –
- 13.a) „*Ano.*“
b) „*Dobrá spolupráce.*“

Rodiče a žáci:

14. a)
15. „*Není, z finančních důvodů, ale děláme vztahové dotazníky pro 1. ročníky.*“

16. „Nemůžu hodnotit, ale hlavně to nejde z finančních důvodů, už i peníze na lyžařský výcvik jsou moc.“
17. –
18. b)
19. *„S některými je sice dobrá, ale s některými taky hodně špatná, někteří se zajímají, jiní na to kašlou, ale komunikace celkově není vůbec dobrá, asociální rodiny, kde děti nemají ani zázemí, rozvedené rodiny, všechno se to ukáže, to, co si studenti nosí sebou z rodiny.“*

Společnost a média:

20. *„Násilí dětí asi zůstane, nálada a situace je důležitá, ale co se týká řešení problémů je absolutní nedostatek v legislativě.“*
21. *„Určitě ano.“*
22. *„Velmi výrazně, jak internet, tak televize, ještě bych se tady zmínil o tom, že nám do školy chodí hodně nekvalitního materiálu v rámci prevence a na metodikovi je, jak se k tomu postaví a jak to probere.“*

Škola: Střední škola technická

Pohlaví: žena

Předměty, které vyučuji: český jazyk, občanská výchova

Odpovědi:

Funkce školního metodika prevence:

1. a) „*Panem ředitelem.*“
b) „*Trochu jsem se k tomu přihlásila i já, mám zájem o studenty.*“
c) „*8 let jsem ve funkci.*“
2. a) „*Studiem jsem neprošla a ani neprojdou, máme hodně žáků, učím, dělám metodika, je na to málo času, ale věřím, že je to potřeba.*“
b) –
3. –
4. –
5. –
6. „*Program je zaměřen na šikanu, spolupracujeme s jednou organizací, ta posílá terapeuta, ten zjišťuje vztahy ve třídách, komunikaci, taky hodně spolupracujeme se střediskem výchovné péče, protože na škole máme i obory, kde jsou děti, které ani nedodělali základní školu.*“
7. „*Změny asi ne, spíše naopak více složitějších případů.*“
8. „*Preventivní tým není, spíš já a kolegyně, což jsme já a výchovný poradce.*“
9. „*Vycházím se všemi a myslím si, že se zajímají.*“
10. „*Měli jsme více problémů, jelikož tu máme děti z asociálních rodin, chlapec byl pod vlivem marihuany, náznaky nějaké šikany byly, na to jsem použila průzkum od Koláře.*“
11. „*Vždycky se ale problém vyřešil, z praxe mohu akorát dodat, že nejvíce problémů je u chlapeckých oborů.*“
12. „*Už jsem řekla vše.*“
13. a) „*Ano, znám.*“
b) „*Perfektní spolupráce, radí jak postupovat, čeho se vyvarovat, kontaktuji jí vždy, když mám nějaký problém a ona poradí.*“

Rodiče a žáci:

14. c) „*Ale myslím si, že jsou, pořád jim to říkám.*“

15. *„Není, pan ředitel je proti, jelikož máme spoustu sportovních kurzů a spoustu kurzů i mimo školu, byla by to velká finanční zátěž pro studenty.“*
16. –
17. –
18. b)
19. *„Obecně je komunikace dobrá, přijdou, když něco potřebují, nebo když je potřebují, ale celkově musím říct, že je složitá komunikace mezi rodičem, studentem a učitelem, rodiče si většinou chrání své ego, žáci se zase neumí chovat ke svým rodičům, no a učitel pak nic moc nezmůže.“*

Společnost a média:

20. *„Komunikace by se měla změnit určitě, už jsem se k tomu vyjadřovala u předchozí odpovědi, obecně mají studenti všeho plno, ničeho si neváží, mají vše na co si vzpomenou, chlapec pak spáchá trestnou činnost a rozvedeni rodiče místo, aby vyřešili jeho problém začnou řešit problémy svoje.“*
21. *„Ve třídě asi ano, jak ve které.“*
22. *„Média ovlivňují hodně, studenti v nich vidí, co by vidět neměli, v televizi konkrétně málo poučných filmů, málo filmů, které by studenty povzbudili, uklidnili, spíš v ní vidí co ještě neviděli, například co se týká násilí a to je špatné.“*

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Havrlantová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Funkce školního metodika prevence na středních školách ve městě Opava
Název v angličtině:	The function of the secondary school methodologist of prevention in the town Opava
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá funkcí školního metodika prevence na středních školách v Opavě. V práci se zmiňuji o sociálně patologických jevech na středních školách a charakterizuji prevenci oblasti školství v České republice. Věnuji se náplni práce školního metodika prevence a jeho spolupráci s žáky, učiteli a rodiči. Empirickou část obsahují rozhovory se školními metodiky prevence na středních školách ve městě Opava. Mým cílem bylo zmapovat situaci výskytu rizikového chování žáků na školách a zjistit co nejvíce o funkci školního metodika prevence.
Klíčová slova:	sociálně patologické jevy, rizikové chování, prevence, primární prevence, školní metodik prevence, minimální preventivní program
Anotace v angličtině:	The Master Thesis deals with the function of the secondary school methodologist of prevention in the secondary schools in the town Opava. In the Thesis I mention the socio-pathological phenomena in the secondary schools and characterize the prevention provided by the school system in the Czech Republic. I am concerned with the job description of the school methodologist of prevention and his or her cooperation with students, other teachers and parents. The empirical part includes the interviews with secondary school methodologists of prevention in the town Opava. The aim of my thesis was to learn about the situation in the occurrence of hazardous behavior of the secondary school students and find out the most possible information about the function of the secondary school methodologist of prevention.

Klíčová slova v angličtině:	socio-pathological phenomena, hazardous behaviour, prevention, primary prevention, school methodologist of prevention, minimum prevention programme
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Přehled legislativy týkající se funkce školního metodika prevence Příloha č. 2 Otázky k rozhovoru se školními metodiky prevence Příloha č. 3 Odpovědi v rozhovorech se školními metodiky prevence
Rozsah práce:	66 stran
Jazyk práce:	český